

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΔΗ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19 — ΤΗΛ. 27.689 | 20 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1961 | ΑΡΙΘ. 24

Η ΓΕΝΝΗΣΙΣ

Τμήμα τοιχογραφίας ἱεροῦ ναοῦ Ἁγίου Γεωργίου Κυψέλης, διὰ χειρὸς Φωτίου Κόντογλου.

“ΕΝ ΑΝΘΡΩΠΟΙΣ ΕΥΔΟΚΙΑ,,

Τὸ ἱστορικὸν γεγονός τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, εἶναι γεγονός κοσμογονικὸν καὶ ὑπερφυῆς μυστήριον, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ ἄνθρωπος ἀνυψώθη εἰς θεῖον καὶ ἀνέφικτον ἕως τότε ὕψος. Κατ’ αὐτήν, ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἐξήστραψε θαμβωτικῶς· καὶ ἐφανερώθη διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τῆς δευτέρας ὄψεως τῆς Τριαδικῆς Θεότητος. Καὶ ἡ Παρθένος Μαρία ἐγέννησεν, ἐκ Πνεύματος Ἁγίου, τὸν Λόγον τοῦ Κόσμου.

*

Ἐκτοτε κατελύθη ὀριστικῶς ἡ ἑτερογένεια τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ἐβεβαιώθη ἡ ἀπόλυτος συγγένεια Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου. Ἀπέβη οὗτος ὁ σκοπὸς καὶ τὸ νόημα τῆς Δημιουργίας καὶ ὁ κληρονόμος τῆς Αἰωνιότητος. Καὶ ἡ παγκόσμιος Ἱστορία διηρέθη εἰς δύο θεμελιώδεις περιόδους. Τὴν προχριστιανικὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ κόσμος ἐθεωρεῖτο ὡς ὠλοκληρομένον μυστήριον, ὡς τάξις ἀμετάβλητος· καὶ ὁ ἄνθρωπος ὡς ὑποκείμενος ὀριστικῶς εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ θανάτου καὶ τῶν κατωτέρων στοιχείων τῆς ὑπάρξεώς του. Καὶ εἰς τὴν Χριστιανικὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγεννήθη ὁ νέος Ἀδάμ, καὶ ἐπιστώθη καὶ διεκηρύχθη ἡ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ὄντος πνευματικοῦ.

Προσανατολιζόμενος δὲ οὗτος ἔκτοτε πρὸς τὴν θεϊαν ζωὴν καὶ ἀφιερῶν τὴν δύναμιν τοῦ πνεύματός του εἰς τὸν Θεόν, μετέχει ἐνεργῶς καὶ ἀποφασιστικῶς εἰς τὸ θεῖον ἔργον τῆς ὀργανώσεως καὶ τοῦ μετασχηματισμοῦ τοῦ Κόσμου. Διότι ἡ δημιουργικὴ ἀνάπτυξις ἐν τῷ Κόσμῳ, ὄχι μόνον εἶναι δυνατὴ, ἀλλὰ καὶ ἀναπόφευκτος. Καὶ ὁ ἄνθρωπος, πλασθεὶς «κατ’ εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν», φέρει ἐν ἑαυτῷ ἀνεξαλείπτως ἐγκεχωραγμένην τὴν πνοὴν τῆς δημιουργικῆς δυνάμεως τοῦ Δημιουργοῦ.

*

Ἀπὸ τῆς κοσμογονικῆς ἐκείνης στιγμῆς τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ

Λόγου τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν οἱ Ἄγγελοι τοῦ οὐρανοῦ ὕμνησαν ὡς «εὐδοκίαν ἐν ἀνθρώποις», ἐγεννήθη ἡ νέα γενεά, ἡ γενεὰ τοῦ Χριστοῦ. Μία πνευματικὴ ἄνθησις σημειοῦται εἰς τὴν ἱστορικὴν ζωὴν· καὶ διηνοίγει ἡ ὁδὸς ἡ ἄγουσα εἰς τὴν ἀποκατάστασιν ἀκεραίας τῆς εἰκόνας τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ εἶναι αὕτη ἡ ὁδὸς τὴν ὁποίαν ἀφήκεν εἰς ἡμᾶς «ὡς ὑπογραμμὸν» ὁ Χριστός. Ἡ ὁδὸς τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἄνθρωπον, τῆς ἀγνότητος τῆς ζωῆς, τῆς ἀπλότητος τῆς καρδίας, τῆς δίψης τῆς Δικαιοσύνης, καὶ τοῦ ἐκουσίου Σταυροῦ ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ.

*

Πᾶσα παρέκκλισις ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτῆς ἀποτελεῖ πῶσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἀναστολὴν τῆς ἀναπτύξεώς του, καὶ παλινδρόμησιν τῆς δημιουργικῆς του πορείας. Σημειώνει χαλάρωσιν τοῦ ἀγῶνος κατὰ τοῦ κακοῦ, ὕλιστικοποίησιν τοῦ κόσμου, ἐπικράτησιν τοῦ Ἀντιχρίστου· καὶ ἀπεργάζεται ὡς ἐκ τούτου τραγικὴν τὴν πορείαν τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ οὐδόλως εἶναι τοῦτο παράδοξον. Διότι ἡ ζωὴ εἶναι περίπλοκος· καὶ ὁ ἄνθρωπος ἀσθενὴς καὶ πλήρης ἀντιδρόμων ροπῶν καὶ ἐφέσεων. Εἰς δὲ τὸ βάθος τοῦ πνεύματός του ἐδρεύει ἡ ἐλευθερία, ἡ ὁποία καὶ τὸν σύρει συχνάτατα θυριάλωτον πρὸς ἀνάντεϊς ἀτραποὺς καὶ πρὸς τεναγώδη καὶ νοσηρὰ τέλματα. Καὶ τοιοῦτοτρόπως, ἡ πρόοδος συμπορεύεται μοιραίως πρὸς τὴν ὀπισθοδρόμησιν, καὶ ἐνεργεῖται διὰ μέσου ἀντιφάσεων καὶ ἀντιθέσεων.

*

Καὶ ἡ ἐποχὴ μας εἶναι, ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην, ἀντιφατικὴ. Ἀφ’ ἑνὸς μὲν, ἡ λαβὴ τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς φύσεως καὶ ἡ θαυμαστικῶς ἀναπτυχθεῖσα Τεχνικὴ μηχανοποιῶν ὄλοεν τὴν ζωὴν, καὶ τὴν σφραγίζουν μὲ τὴν σφραγίδα τοῦ ὕλισμοῦ καὶ τοῦ εὐδαιμονισμοῦ. Ἀφ’ ἑτέρου δέ, ἡ διάσπασις τοῦ ἀτόμου, πὺρ μετέφερε τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ ἄπειρον διάστημα καὶ εἰς

τὸ βαθύ του μυστήριον, νομίζει τις ὅτι μετέδωκεν εἰς τὴν ψυχὴν του τὴν ἔφεσιν τοῦ ρυθμοῦ καὶ τῆς ἁρμονίας ποῦ διέπουν τοὺς οὐρανίους κόσμους.

Καὶ εἰς τὰς ἡμέρας μας αὐτὰς μία νέα πνευματικότης ἀνατέλλει, ποῦ ἀντιρροπεῖ καὶ ἀντιμάχεται τὴν ὑλιστικὴν καὶ εὐδαιμονιστικὴν ἀντίληψιν τῆς ζωῆς. Νέαι μεταβολαὶ σημειοῦνται συνεχῶς εἰς τὰ συστήματα διακυβερνήσεως ἀπανταχοῦ τῆς γῆς. Ἡ ἠθικὴ συνείδησις ἀναγνωρίζεται καὶ κατανοεῖται ὡς ἡ πρωτίστη ἀναγκαϊότης. Καὶ ἀπελευθεροῦσα τὴν ἀγάπην ἀπὸ τὰς βαρεῖας ἀλύσσεις της, νικᾷ τὴν σκληρότητα, διευρύνει ὄλοεν τὴν ἀνθρωπίνην ἀλληλεγγύην, καὶ ἀπογυμνώνει τὰς διαφόρους ἐκμαυλιστικὰς οὐτοπίας ἀπὸ τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ἀπάτην των. Ὁ κόσμος ἐμφανίζεται διψῶν ἐλευθερίαν καὶ Δικαιοσύνην καὶ ἐπιθυμῶν νὰ παύσῃ ὁδοιπορῶν ὑπὸ τὸν ἀδελφοκτόνον ἀστερισμὸν τοῦ Κάιν.

*

Καὶ ὀλόκληρος ὁ Χριστιανισμὸς τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἀναζητεῖ ἐναγωνίως ὁδοὺς ἐνώσεως — πνευματικῆς καὶ ἐσωτερικῆς — τῶν χριστιανῶν ὅλων τῶν ὁμολογιῶν, καὶ βεβαιώσεως τῆς μιᾶς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας. Καὶ διὰ τὴν πραγματοποιήσιν τῆς ἀμοιβαίας αὐτῆς ἀναγνωρίσεως καὶ συναδελφώσεως, συνεσκέφθη κατ' αὐτὰς εἰς τὸ μακρινὸν Νέον Δελχί.

Ἄλλὰ καὶ ἐντὸς τοῦ κομμουνισμοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι θεωρία καθαρῶς ὑλιστικὴ καὶ εὐδαιμονιστικὴ καὶ ἔχει χαράξει πορείαν ζωῆς ἄνευ Θεοῦ, ἤρχισε κατανοούμενον ἐσχάτως, ὅτι ἡ ἠθικὴ δὲν πραγματοποιεῖται καὶ δὲν ἐξαντλεῖται ἐντὸς τῆς νομικῆς της μορφῆς. Καὶ ὅτι ὁ φόβος εἶναι πνοὴ Κολάσεως, ποῦ γεννᾷ ὀδύνας μόνον καὶ ἀποτροπιασμόν. Καὶ ὅτι εἶναι ἀνίσχυρος νὰ καταστείλῃ τὸ κακὸν καὶ — κατὰ πολὺ περισσότερο — νὰ μεταμορφώσῃ καὶ νὰ βελτιώσῃ τὴν ζωὴν.

Ἡ ἔξωσις δὲ τῆς ταριχευμένης σοροῦ τοῦ Στάλιν ἀπὸ τὸ Μουσῶλεϊον τῆς Μόσχας, ὁ ὁποῖος ἕως χθὲς ἔθεοποιεῖτο, εἶναι πρᾶξις χαρακτηριστικὴ τῶν νέων ρο-

πῶν τοῦ Ρωσικοῦ λαοῦ. Καὶ εἶναι τοσοῦτον μᾶλλον πολυσήμαντος ὡς ἐνέργεια, καθ' ὅσον ἐπραγματοποιήθη—ἐκουσίως ἢ ἀκουσίως—ὑπὸ χθεσινοῦ συνεργάτου του. Καὶ θὰ ἦτο ἀναμφιβόλως ἀδύνατον νὰ πραγματοποιηθῇ, ἐὰν δὲν ἀνταπεκρίνετο πρὸς τὸ βαθύτερον αἶσθημα τοῦ λαοῦ. Ὅπως ἀξιόσημειώτος κατὰ πάντα εἶναι καὶ ἡ προειδοποίησις πρὸς τὴν ὑποληφθεῖσαν ἐκεῖ κακοποιὸν σπεῖραν, ὅτι δὲν θὰ ἐπιτύχη ποτὲ νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν Σταλινικὴν τρομοκρατίαν. Καὶ ὅτι εἰς οὐδένα θὰ ἐπιτραπῇ ἐφεξῆς νὰ θέσῃ ἑαυτὸν ὑπεράνω κριτικῆς καὶ ἐλέγχου, καὶ ν' ἀποβῇ καταχραστὴς τῆς Ἐξουσίας.

*

Διακηρύξεις τοῦ περιεχομένου αὐτοῦ, ὀποθενδήποτε καὶ νὰ προέρχονται, ἀποτελοῦν σαλπίσματα ἐλευθερίας, ποῦ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παραθεωρηθοῦν. Εἶναι ἀκτίνες φωτὸς ἀπὸ τοὺς σελαγισμοὺς τοῦ ἄστρου τῆς Βηθλεέμ, ποῦ εἰσδύουν εἰς τὰς ψυχὰς καὶ εὐαγγελίζονται «καινὴν κτίσιν». Εἶναι ἀκόμη ἀπηχήματα τῆς ἀρρήτου ἐκείνης Ἀγγελικῆς ὑμνωδίας, ποῦ ἀνήγγειλε, κατὰ τὴν νύκτα τῆς θείας Γεννήσεως, τὴν «εὐδοκίαν ἐν ἀνθρώποις».

Ἄς μὴ κρίνωμεν τὸ μέλλον καὶ τὴν Αἰωνιότητα, μὲ τὸ μέτρον τῆς ἰδικῆς μας πεπερασμένης ζωῆς. Τὰ δροσερὰ νάματα τῶν πηγῶν προέρχονται ἀπὸ τὰ οὐρανογεῖτονα ὕψη μακρινῶν ὀρέων, ποῦ διηθοῦνται καὶ δεξαμενίζονται ἐπὶ μακρὸν εἰς τὰ σκοτεινὰ βάθη τῆς γῆς, ἀπὸ τὰ ὁποῖα καὶ ἀναβλύζουν. Ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη δι' ὅλας τὰς γενεὰς καὶ δι' ὅλους τοὺς αἰῶνας. Καὶ τὸ ἔργον Του θὰ πραγματοποιηθῇ συνεχῶς. Καὶ ὅπως τὸ προεῖπεν, «ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται· οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι» (Μάρκ. 13,31).

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

ΕΚ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΥΜΝΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΑΤΑ ΣΑΡΚΑ ΓΕΝΝΗΣΙΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Δόξα ἐν Ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ σήμερον προφητικῶς (Ἦσ. 19, 13) εὐφραίνεσθωσαν. Ἄγγελοι καὶ ἄνθρωποι πνευματικῶς πανηγυρίσωμεν καὶ ὑμνήτω πνοὴ πᾶσα τὸν Παντουργέτην. Ὑμνεῖτω τὸν Βασιλέα τὸν σπαργάνοις εἰληθέντα, ὅπως λύσῃ σειρὰν παραπτώματων, καὶ δόξῃ ἀκηράτῳ καὶ ἀφάρτῳ τιμῆσιν τὸν ἄνθρωπον καὶ τοῦτον τῷ Πατρὶ προσοικειώσῃ, δημιουργῶν αὐθις καὶ ἀναπλάττων. Ἦλθε γάρ, ἦλθεν ἡ προσδοκία τῶν ἐθνῶν! Ὁ Θεὸς ἐν σαρκὶ ἐπέφανε, τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ καθημένοις παρέχων τὴν ἀπολύτρωσιν. Ἦλθε σῶσαι ἡμᾶς, ἐκ τῆς δουλείας τοῦ ἔχθρου, ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου!

*

Σήμερον ὁ χρόνιος ἐλύθη δεσμὸς τῆς καταδίκης τοῦ Ἀδάμ. Ὁ Παράδεισος ἡμῖν ἠνεώχθη. Ὁ ὄφις κατηργήθη. Ἦν γὰρ ἠπάτησε πρῶην, νῦν ἐθεάσατο τοῦ Δημιουργοῦ γενομένην Μητέρα. Ὁ βάθος πλοῦτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ! Ἦ προξενήσασα τὸν θάνατον πάσῃ σαρκί, τῆς ἀμαρτίας τὸ ὄργανον, σωτηρίας ἀπαρχὴ ἐγένετο τῷ Κόσμῳ παντί, διὰ τῆς Θεοτόκου.

*

Χορευέτω τοίνυν πᾶσα ἡ φύσις καὶ σκιρτάτω. Ἀνακαλέσαι γὰρ αὐτὴν παραγέγονε Χριστός, ὁ πρὸ αἰώνων, ἐκ Πατρὸς ἀρρευστῶς γεννηθεὶς Υἱός, καὶ ἐπ' ἐσχάτων, ἐκ Παρθένου, ἀσπόρως σαρκωθείς! Νῦν ἡ Παρθένος Οὐρανῶν Πλατυτέρα! Ὁ γὰρ ἀχώρητος παντὶ ἐχωρήθη ἐν γαστρὶ, καὶ ὁ ἐν κόλποις τοῦ Πατρὸς, νῦν ἐν ἀγκάλαις τῆς Μητρὸς! Μὴ δέ μοι λέγε τὸ πῶς; Ὡς οἶδεν, ὡς ἠθέλησε καὶ ὡς ἠδύδοκῆσεν! Ἀσαρκὸς γὰρ ὢν, ἐσαρκώθη ἐκόν! Καὶ γέγονεν ὁ Ὡν, ὁ οὐκ ἦν, δι' ἡμᾶς! Καὶ μὴ ἐκστὰς τῆς φύσεως τῆς Θεϊκῆς, μετέσχε τοῦ ἡμετέρου φυράματος, ἵνα ταῖς δύο φύσεσι τὸν κάτω κόσμον συνάψῃ τῷ ἄνω.

*

Διὰ τοῦτο γὰρ Θεός, ἐπὶ Γῆς, καταβέβηκε, καὶ ὤραθη σαρκὶ ὁ φύσει ἀόρατος, ἵνα τὸν ἄνθρωπον ἀναβιβάσῃ εἰς Οὐρανόν, ὅπου ἦν τὸ πρότερον. Δεῦτε οὖν, χριστοφόροι λαοί, ἐπαρθώμεν ἐνθέως καὶ κατίδωμεν συγκατάβασιν Θεϊκὴν, καὶ εὐσεβῶς προσκυνήσωμεν Θαῦμα, τὸ ἐν Βηθλεέμ, πᾶσαν ἔννοιαν ἐκπλήττον καὶ συνέχον:

*

Κόρην τίκτουσαν καὶ Μητέρα Παρθένον! Βρέφος νεηγενὲς τὸν πρὸ Ἐωσφόρου, ἐκ Πατρὸς, γεν-

νηθέντα, τὸν Πόλον κοσμήσαντα τοῖς ἀστράσιν. Ἐν φάτνῃ τῶν ἀλόγων ἀνακεκλιμένον, τὸν δρακὶ συνέχοντα πάντα τῆς γῆς τὰ πέρατα καὶ στερεώσαντα τοὺς Οὐρανοὺς, πάλαι, κατ' ἀρχάς! Ράκεσιν ἐσπαργανωμένον, τὸν τῆ οὐσία ἀναφῆ, καὶ τὰς ἡνίας κρατοῦντα τῶν ἐπουρανίων δυνάμεων. Ἐκ μαζῶν παρθενικῶν γαλακτοτροφούμενον, τὸν πάσης Τροφῆα φύσεως, τὸν ἐν τῇ Ἐρήμῳ Μάννα ὀμβρίσαντα τῷ Ἰσραήλ.

*

Χοροὺς Ἀγγέλων περιτρέχοντας καὶ μετὰ Ποιμένων ἄσματος καινοῖς ἀλαλάζοντας καὶ ἀπαύστως δοξάζοντας! Μάγους Περσῶν Βασιλεῖς, ὑπὸ λαμπροῦ ἀστέρος ἐλκομένους, προσπίπτοντάς τε τῷ τεχθέντι Βασιλεῖ τῶν αἰώνων καὶ δῶρα προσφέροντας ἔγκριτα, χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμόρναν! Ἰωσήφ δὲ τὸν δίκαιον τῆς Παρθένου τὸν Μνήστορα ἀκουσώμεθα ἅπαντες ἀποροῦντα καὶ λέγοντα: Μαρία, τί τὸ ἐν σοὶ ξένον Μυστήριον; Πῶς λοχεύεις ἡ ἀπειρόζυγος Δάμαλις! Ἀγνήν γὰρ ἐκ τοῦ ἱεροῦ προσλαβὼν σε, ὡς ἱερὰν διεφύλαξα καὶ οὐκ ἔχω τί εἶπω πρὸς τοῦ Ἀγγέλου τὸ δράμα, εἰμὴ ὅτι νικᾶται τάξις φύσεως ἐκπαλαι, Θεὸς ὅπου καὶ μόνον βουληθῆ ὁ Παναίτιος!

Πλοῦσιοι ὄθεν καὶ πένητες πάντες εὐφραίνόμεθα σήμερον, τὴν πτωχείαν θαυμάζοντας καὶ Θεοῦ συγκατάβασιν. Οὐδὲν γὰρ τοιαύτης πτωχείας πτωχότερον! Οὐδὲν σπηλαιῶν καὶ φάτνης εὐτελέστερον. Οὐδὲν σπαργάνων καὶ ρακῶν ταπεινότερον, ἐν οἷς διέλαμψεν ὁ τῆς Θεότητος τοῦ Λυτρωτοῦ ἡμῶν πλοῦτος Ἀγαλλιάσθω τοίνυν ἡ Κτίσις καὶ ἀνθρώπων καὶ Ἀγγέλων χορευέτω ἡ φύσις καὶ χαρᾶς πληροῦσθω τὰ σύμπαντα. Καὶ Ἄγγελοι τὸν ὕμνον προσοίτωσαν. Οἱ οὐρανοὶ τὸν ἀστέρα. Οἱ ποιμένες τὸ θαῦμα κηρυτέωσαν. Οἱ ἀστροπολοῦντες Μάγοι τὰ δῶρα κομιζέτωσαν. Ἡ Γῆ τὸ σπήλαιον. Ἡ Ἐρημος τὴν Φάτνην. Τὰ ἀπειρόκακα βρέφη τὰ μαρτυρικὰ αἵματα.

*

Ἡμεῖς δὲ τὸν νοῦν καθαρθέντες, βίον προσενέγκομεν ἀρετῶν, ἀντὶ μύρου, τῷ ἐν σπηλαίῳ Τεχθέντι, καὶ ὑπὲρ τὴν χρηματικὴν φορολογίαν ὀρθοδόξου πλουτισμὸν Θεολογίας, εὐφροσύνας κρᾶζοντες: ἐν Ὑψίστοις, Θεῷ, Δόξῃ, τῷ ἐν Τριάδι, οὐ ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία ἐπεφάνη, τὸν Ἀδάμ ἐκλυτρώσασθαι καὶ πάντας τοὺς ἐξ Ἀδάμ τῆς ἀρχεγόνου ἀρᾶς.

Ἀμήν.

Ἄρχιμ. ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗΣ Πτ. Θ. Φ.
Δ(ντῆς τῆς Ἐρησκ. Ὑπ. τοῦ Γ.Ε.Α.

Η ΟΥΣΙΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Τὸ ἐπίσημον ὄργανον τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας ἐδημοσίευσεν εἰς τρεῖς συνεχεῖς ἀξιοπρόσεκτον ἄρθρον τοῦ πρωθιερέως Ν. Τρουμπέτσκοϊ περί τῆς ρωσικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Τὸ ἐν λόγῳ περισπούδαστον καὶ γλαφυρὸν ἄρθρον ἀποτελεῖ βραχεῖαν ἱστορικὴν ἐπισκόπῃσιν τῆς προελεύσεως καὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ἐν Ρωσίᾳ, ἡ ὁποία μετεδόθη εἰς τοὺς Ρώσους ἀπὸ τῶν Βυζάντιον. Κατὰ τὸν συντάκτην τοῦ ὡς ἄνω ἄρθρου, οἱ μελετηταὶ τῆς ἀρχαίας ρωσικῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς μένουσιν κατὰπληκτικοὶ πρὸ τοῦ γεγονότος, ὅτι αἱ ἔτι-μοι βυζαντιναὶ ἐκκλησιαστικαὶ μελωδίαι, τὰς ὁποίας παρέλαβον οἱ Ρώσοι τὸν Ι' αἰῶνα, δὲν ὑπέστησαν ριζικὰς μεταβολὰς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς μακραίωνος ρωσικῆς ἱστορίας.

Ὁ συγγραφεὺς ὑποστηρίζει μετὰ σπανίας δυνάμει καὶ πειστικότητος ὅτι πρέπει νὰ διατηρηθοῦν καὶ διαδοθοῦν αἱ ἀπλαῖ καὶ κατασκευαστικαὶ ἀρχαῖαι ἐκκλησιαστικαὶ μελωδίαι. Διὰ τὴν πολυφωνίαν ὁ συγγραφεὺς λέγει ὅτι «πρόκειται περὶ συναυλιακῆς καὶ ὄχι περὶ ὀρθοδόξου ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς» καὶ ὅτι ἡ πολυφωνία «ἔχει μὲν ἐξωτερικὴν λαμπρότητα, ἀλλὰ σπερείται θρησκευτικῶν ἰδεῶν καὶ ἐσωτερικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ νοήματος». Εἶναι δὲ ἀξιοσημείωτον ὅτι σήμερον, τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Ἁγιωτάτου Πατριάρχου Μόσχας κ. Ἀλεξίου, χρησιμοποιεῖται σχεδὸν εἰς ὅλους τοὺς ὀρθοδόξους ναοὺς τῆς ἀνατολῆς Ρωσίας ἡ μονοφωνία, τῶν ἀπλῶν καὶ γνωστῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀσματικῶν ψαλλομένων ὑφ' ὀλοκλήρου τοῦ ἐκκλησιασματοῦ, τὸ ὁποῖον οὕτω μετέχει ἐνεργῶς τῆς θείας λατρείας.

Πρὸς ἐνημέρωσιν τῶν ἀναγνωστῶν τῆς «Ἐκκλησίας» ἐπὶ τῶν ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ Ρωσικῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπικρατουσῶν ἀντιλήψεων περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, παραθέτομεν κατωτέρω ἐν μεταφράσει, μὲ ἀσημάντους παραλείψεις, τὸ τελευταῖον τμήμα τοῦ ἄρθρου τοῦ πρωθιερέως Ν. Τρουμπέτσκοϊ, τὸ ὁποῖον φέρει ὡς ἐπικεφαλίδα: «Ἡ οὐσία τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς».

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν οὐσίαν τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, εἴμεθα τῆς γνώμης ὅτι τὸ ζήτημα αὐτὸ δύναται εἰς σημαντικὸν βαθμὸν νὰ διαλευκανθῆ καταληπτικῶς διὰ τῆς συγκρίσεως τῆς ἀρχαίας ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς μετὰ τὴν ἀρχαίαν ὀρθόδοξον εἰκόνα. Ἡ σύγκρισις αὐτῆ ἐπιβάλλεται ἀφ' ἑαυτῆς, διότι ἡ διὰ λόγων ἔκφρασις τῆς οὐσίας τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, τοῦτέστιν ἡ μετάφρασις τῆς ἐκκλησιαστικῆς συμβολικῆς γλώσσης τῆς εἰς τὸν κοινὸν λόγον, εἶναι ἀδύνατος ἀνευ τῆς βοήθειας ὁρατῶν καὶ αἰσθητῶν μέσων. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν θὰ ἐπιχειρήσωμεν νὰ τὰς παραλληλίσωμεν τρόπον τινὰ σχηματικῶς καὶ δὴ τοσοῦτω μᾶλλον, καθ' ὅσον τυγχάνει σχεδὸν ὅμοια ἡ ἱστορικὴ τύχη των ἐν τῇ ζωῇ τῆς Ρωσικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ καὶ ἡ εἰκὼν εἶναι δύο ἀχώριστοι συνοδοιπόροι τῆς ὀρθοδόξου λατρείας, οἱ ὁποῖοι ἔχουν μεταξύ των μεγίστην συγγένειαν καὶ ζωσαν σχέσιν. Ὁ ἰδεολογικὸς σκοπὸς των εἶναι τελείως ὁμοιος, ἀποβλέπων εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τῆς ὑπερβατικῆς οὐσίας τῆς ζωῆς δι' εἰδικῆς «ιεραῆς» τέχνης. Εἰς ταύτας εἶναι, ἐν τῷ αὐτῷ μέτρῳ κεχαραγμένα, τὸ λεπτὸν βάθος τοῦ θρησκευτικοῦ στοχασμοῦ, ἡ ὑψηλὴ ποίησις, ὁ διεισδυτικὸς λυρισμός, ἡ ἀποκάλυψις ἰδιαιτέρας ὑπεργείου ὠραιότητος. Δύναται νὰ λεχθῆ μετὰ παρρησίας, ὅτι ἡ εἰκὼν ἀποτελεῖ ὁρατὴν μουσικὴν, ὅπου ἡ κλίμαξ τῶν μουσικῶν ἤχων καὶ τόνων ἐνσαρκοῦται εἰς τὸ ὁρατὸν σχῆμα τῶν χρωμάτων, τῶν γραμμῶν καὶ τῶν μορφῶν τῶν ἁγίων καί, ἀντιθέτως, ὅτι ἡ ψαλμοδία ἀποτελεῖ εἰκόνα ἀπὸ

μουσικοῦ ἤχου. Αὗται διασαφηνίζουσι καὶ συμπληρώνουσι ἀλλήλας. Πράγματι, μήπως δὲν αἰσθανόμεθα μεγίστην ζωσαν συγγενῆ ἀρμονίαν, ἐπὶ παραδείγματι, μεταξύ τῆς εἰκόνας τῆς Ἁγίας Τριάδος τοῦ Ἀνδρέου Ροῦμπλεφ καὶ τοῦ ὕμνου «Φῶς ἰλαρὸν» τοῦ τύπου ψαλμοδίας τοῦ Κιέβου; Μήπως τὸ διαμέρισμα τῶν ἀρχαίων εἰκόνων τοῦ μουσείου Τρετιάκωφ δὲν ἀποτελεῖ ὀφθαλμοφανῆ «εἰκονογραφικὴν» ἐνσαρκωσιν τοῦ τύπου ψαλμοδίας τοῦ Κιέβου, τῆς Ἑλλάδος, τῆς Βουλγαρίας καὶ τῶν ἄλλων ἀρχαίων ἐκκλησιαστικῶν μελωδιῶν; Αἱ παρεμφερεῖς συγκρίσεις ὁδηγοῦν εἰς ἐν καὶ μόνον συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἀρχαία μας ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ καὶ εἰκονογραφία ἀποτελοῦν κοσμοθεωρίαν ἐνσαρκωμένην εἰς τὴν ἀρχαίαν ρωσικὴν εἰκονογραφίαν καὶ ὕμνωδιαν. Ἄλλ' ἀτυχῶς, αὕτη κατέστη διὰ τὴν συνείδησιν τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν, «ἀπόκρυφος» καὶ «ἄφωτος». Ἡ ἐν λόγῳ «ἀναίσθησις», ὡς γνωστόν, ἤρχισε νὰ παρουσιάζεται καὶ ὀλονὲν καὶ περισσότερον νὰ προοδεύῃ ἀπὸ τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν παρεἰσεφύρσεν εἰς τὴν ρωσικὴν ἐκκλησιαστικὴν ζωὴν ἡ δυτικὴ κοσμικὴ τέχνη, ἡ ὁποία ἐσκανδάλισε πολλοὺς διὰ τῆς ἀπατηλῆς «ὠραιότητος» τῶν ἐξωτερικῶν τῆς σχημάτων. Συνεπεία τοῦ σκανδαλισμοῦ αὐτοῦ ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ ἤρχισε νὰ προσλαμβάνῃ κραυγαλέον πνεῦμα καὶ ὕφος, χαρακτῆρα θορυβώδους ὁδοῦ.

Τὸ νέον πνεῦμα καὶ ὕφος, τὰ ὁποῖα εἰσέδυσαν εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν καὶ εἰκονογραφίαν, παρέλυσαν τὸ δημιουργικὸν δαιμόνιον τῶν ἰδικῶν μας ζωγράφων καὶ μελοποιῶν, ἐδηλητήρῃσαν τὴν ἀγάπην πρὸς τὰ μεγαλοπρεπῆ καὶ αἰωνίως νέα ἀριστουργήματα τῆς δημιουργικότητος αὐτῆς, συνεπεία δὲ τούτου ἀμφοτέραι αἱ εἰκόνες μας, καὶ «ἡ ζωγραφικὴ» καὶ «ἡ μουσικὴ, τελικῶς «κατέστησαν σκοτειναί», ἀπέβησαν διὰ τὴν ρωσικὴν θρησκευτικὴν συνείδησιν «μυστηριώδες βιβλίον ἐσφραγισμένον δι' ἑπτὰ σφραγίδων». Πλὴν ὅμως, τῇ παντοδυνάμῳ θεῷ χάριτι, ἡ ὁποία ἀνοίγει τὰ ὄρα καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς, ὄχι μόνον τοῦ σώματος ἀλλὰ καὶ τῆς διανοίας, τὸ εἰς τὰς ἀρχαίας μας ψαλμοδίας καὶ τὴν εἰκονογραφίαν «σιγῶν» καὶ «κεκρυμμένων» ἀπὸ ἡμᾶς ἤρχισε βαθμὴδὸν νὰ ἀποκαλύπτεται... Ἦρχισε νὰ ἀποκαλύπτεται καὶ νὰ κατανοῆται, ὄχι ὕφ' ὄλων καὶ ἐν τῷ αὐτῷ μέτρῳ, ἀλλ' ἀναλόγως τῆς καθαρότητος τῆς διανοίας καὶ τῆς καρδίας, τὰς ὁποίας ἐπλυνεν ἡ θεῖα χάρις.

Αἱ ἀρχαῖαι μας «σκοτειναί» εἰκόνες, μετὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας τεχνικῆς διατηρήσεως καὶ καθαρισμοῦ, ἤρχισαν νὰ ἀνακτοῦν τὴν πρωταρχικὴν των μορφήν, λάμψασαι μετὰ ἀσυνήθη μεγαλοπρέπειαν ὠραιότητος καὶ φωτεινότητος τῶν χρωμάτων ὅλης τῆς χρωματικῆς κλίμακος, καὶ ἀποκαλύψασαι τοιοῦτοτρόπως τὸν ἐν αὐταῖς αἰνιγματικὸν καὶ θὰ ἔλεγε κανεὶς τελείως ἀσυμβίβαστον συνδυασμὸν τοῦ αὐστηροῦ ἀσκητισμοῦ τῶν μορφῶν τῶν ἁγίων καὶ τῶν ὑπερόχων χαροποιῶν χρωμάτων. Ἡ εἰκὼν

προσείλκυσε τὰ βλέμματα πολλῶν μεγάλων μελετητῶν, οἱ ὅποιοι ἐπεδόθησαν εἰς τὴν παμμερῆ μελέτην των. Ὑπὸ τὸ φῶς τῶν ἐν λόγῳ ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν καὶ ἀνακαλύψεων ἤρχισεν ὀλονέν καὶ περισσότερον νὰ ἀποκαλύπτεται ἡ ἐσωτερικὴ οὐσία τῆς φύσεώς της. Κατεδείχθη, ὅτι ὁ ἐν ταῖς εἰκόνας συνδυασμὸς θεμάτων κατηφῶν καὶ ἀσκητικῶν μετὰ χαρμωσύνων οὐδὲν ἄλλο εἶναι, ἢ αἱ δύο ὕψεις τῆς κεντρικῆς χριστιανικῆς ιδέας, ἡ ὁποία δύναται νὰ διατυπωθῆ ὡς ἐξῆς: «Δὲν ὑπάρχει Πάσχα ἄνευ τῆς Ἑβδομάδος τῶν Παθῶν καὶ ἡ εἴσοδος εἰς τὴν χαρὰν τῆς καθολικῆς ἀναστάσεως δὲν εἶναι δυνατὴ ἢ διὰ τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ τοῦ Κυρίου...». Διηυκρινίσθη ὅτι ἡ εἰκὼν δὲν εἶναι μόνον ἱερά παράστασις, ἀντικείμενον θρησκευτικῆς τέχνης, ἀλλὰ καὶ τι πολὺ περισσότερον καὶ ὑψηλότερον τῆς τέχνης. Αὕτη εἶναι θρησκευτικὸς στοχασμὸς, ἀποκάλυψις, θεογνωσία, ὁμολογία τῆς πίστεως δι' ἰδιαιτέρας ἀλληγορικοσυμβολικῆς τέχνης. Ἡ εἰκὼν εἶναι ὑπερβατικὴ καὶ πραγματεύεται ὄχι τὸ παροδικόν καὶ ἀτελές, ἀλλὰ τὸ αἰώνιον καὶ τέλειον.

Σχεδὸν ταυτοχρόνως μὲ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς λησμονημένης οὐσίας τῆς ἀρχαίας εἰκόνας ἤρχισε νὰ ἀποκαλύπτεται καὶ ἡ οὐσία τῆς ἀρχαίας ὀρθοδόξου ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Ἡ αὐστηρά, ἀπαθὴς καὶ ἤρεμος «μορφὴ» της, ἀκριβῶς ὅπως αἱ μορφαὶ τῶν ἁγίων σε εἰς τὰς εἰκόνας τοῦ Ροῦμπλεφ, πρὸ πολλοῦ εἴλκυτο ἔνδιαφέρον πολλῶν λογίων μουσικῶν διὰ τῆς σοβαρότητός της, τῆς καθαρᾶς κατανώξεως καὶ τῆς ἀγιότητός της. Ἐνεφανίσθη ὀλόκληρος σειρά μεγάλων μελετητῶν τῆς μουσικῆς, οἱ ὅποιοι ἐν τῷ μέτρῳ τῶν δυνάμεων των καὶ τῶν γνώσεών των ἐπιπόνως «ἐκαθάριζον» τὴν ἁσματικὴν μορφήν τῆς ἐκκλησιαστικομουσικῆς («εἰκόνας») ἀπὸ τὴν καλύπτουσαν αὐτὴν «σκόνην» τῆς προκαταλήψεως καὶ ἀγνοίας, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἐξακολουθεῖ νὰ εὐρίσκειται ἐν ὑποτιμῇ.

Διὰ τὴν ἀρχαίαν ὀρθόδοξον ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν, ὡς καὶ διὰ τὴν εἰκόνα, δὲν ἀρμόζει τελείως ὁ ὅρος «τέχνη». Θὰ εἶναι ἀκριβέστερον νὰ λεχθῆ ὅτι ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ ἀναφέρεται εἰς τὴν «πέραν» καὶ «ὑπεράνω» τῆς τέχνης περιοχὴν, περιοχὴν δυνάμενην νὰ ἐκφρασθῆ μὲ τὸν ὄρον «ἀποκάλυψις» δι' ἰδιαιτέρας συνθηματικῆς μουσικῆς τέχνης, τέχνης «ἱεράς», ὅπου εἶναι δυνατὴ ἡ εἴσοδος μόνον διὰ τοῦ θεωρητικοῦ πρίσματος τῆς ἱστορικῆς ζωῆς ὀλοκλήρου τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ἡ ἀρχαία ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ ἀποτελεῖ ἰδιαιτέρον θεῖον κόσμον, λάμποντα μὲ τὴν ἀσυνήθους μεγαλοπρεπειᾶς αὐθύπαρκτον ὀραιότητα τῶν μουσικοποιητικῶν μορφῶν της.

Εἰς τὴν γενικὴν μουσικὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῆς ἀρχαίας ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς μεγαλοφυῶς συνδυάζονται καὶ περιπλέκονται μετὰ τῶν πρότυπα τῆς βιβλικῆς Ἰερουσαλήμ μὲ τὸ ἀρχαῖον Βυζάντιον, τῆς ἀσκητικῆς Αἰγύπτου καὶ Θηβαΐδος μὲ τὴν εὐσεβῆ ἀρχαίαν Ρωσίαν, σχηματίζοντα ζωντανόν τι, ἀκέραιον, ὑπεράνθρωπον καὶ ὑπερχρόνιον μουσικὸν κόσμημα, τὸ ὅποιον ἐνσαρκώνει ἐν ἑαυτῷ τὴν μεγαλειώδη ὀραιότητα τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος, τῆς ἰδιαιτέρας ἀγιότητος καὶ καθαρότητος. Εὐλαβῶς ἀκρω-

μένη τῆς ἱεράς ποιήσεως τοῦ λόγου καὶ τῆς μουσικῆς, ποὺ ἤχοῦν εἰς τὰς ἀρχαίας ψαλμωδίας, ἡ πιστεύουσα ψυχὴ δὲν δύναται νὰ μὴ αἰσθανθῆ εἰς αὐτὰς τὸν παλμὸν τῆς ζωῆς ὀλοκλήρου τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

Ἡ μελωδικο-ποιητικὴ διαπασῶν τῶν ἀρχαίων ἐκκλησιαστικῶν ἁσμάτων ἀγκαλιάζει τὴν ἀτέρμονα «κλίμακα» ὄλων τῶν χριστιανικῶν ιδεῶν, ἡ ὁποία ἀρχίζει ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ἀνθρωπίνης λύπης διὰ τὸν «ἐν τῷ πονηρῷ» κείμενον κόσμον, διέρχεται διὰ τῆς κατανυκτικῆς χαρᾶς «ἐν τῷ ἐξαγοράσαντι ἡμᾶς ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου» καὶ τελειώνει μὲ ἀνεκκλήτων ἐνθουσιασμόν, διὰ «τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν καὶ τὴν ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος». Ἡ «κλίμαξ» αὕτη περιλαμβάνει ὅλην τὴν κοσμοθεωρίαν. Ἐν αὐτῇ μνημονεῦεται τὸ παρελθόν, βιοῦται τὸ παρὸν καὶ θεᾶται μυστικῶς τὸ μέλλον.

Συχνάκις παραβάλλουν τὰς ἀρχαίας μας ἐκκλησιαστικὰς μελωδίας πρὸς τοὺς πολυτίμους λίθους ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ στεφάνου τῆς Ἐκκλησίας. Αὗται συνδέονται ὀργανικῶς μὲ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ὀραιότητα τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀκολουθιῶν καὶ λάμπουν ἐν ὅλῃ τῇ μεγαλοπρεπειᾷ των μόνον εἰς τὰ πλαίσια τῆς λειτουργικῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας. Ἀπομεινωμέναι δέ, ὡς κεχωρισμένοι τῆς θείας λατρείας, αὐταὶ φέρουν μὲν ἐπάνω των τὴν ὀραιότητα τοῦ ὄλου, ἀλλ' ἡ ὀραιότης αὕτη φαίνεται ὡς ἡλαττωμένη ἀνανάκλασις τοῦ ὄλου. Ἡ σύγκρισις αὕτη εἶναι πολὺ ὀρθή. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ εἶναι λειτουργικὴ μουσικὴ καὶ αἱ ψαλμωδίαί εἶναι πράγματι ὀργανικῶς ἠνωμένοι μὲ τὴν ἀκολουθίαν εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουν, διότι αὗται ἐδημιουργοῦντο διὰ τὴν ἐν τῇ λατρείᾳ χρῆσιν καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὑποτάσσονται αὐστηρῶς εἰς τὸ περιεχόμενον, τὸν ρυθμὸν καὶ τὴν ὄλην ἀρχιτεκτονικὴν της. Ὡς γνωστόν, πᾶσα ἐπὶ μέρους ἀκολουθία ἔχει ἴδιον ἐσωτερικὸν περιεχόμενον καὶ ἐξωτερικὴν μορφήν. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ ποικιλία τῶν ἀκολουθιῶν, ἀλλ' ἡ οὐσία των παραμένει πάντοτε ἡ αὕτη καὶ συνίσταται εἰς τὴν μυστικὴν ἐνέργειαν τῆς λυτρωτικῆς καὶ σωζούσης ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν πεπτωκότα ἄνθρωπον καὶ εἰς τὴν ἀντίστοιχον κίνησιν τῆς πασχούσης ψυχῆς, διψώσης τὴν λύτρωσιν καὶ τὴν σωτηρίαν. Ἡ οὐσία αὕτη τῆς λατρείας δηλοῦται πολὺ ὀραία καὶ ὀρθῶς διὰ τοῦ ὄρου «ἱεροπραξία». Ὁ σκοπὸς καὶ ὁ προσρισμὸς τῶν ἐκκλησιαστικῶν ψαλμωδιῶν ἔγκειται ἀκριβῶς εἰς τὴν παρακολούθησιν καὶ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς πιστευσῆς ψυχῆς εἰς τὴν θεῖαν μυσταγωγίαν πρὸς πνευματικὴν θεώρησιν καὶ συμμετοχὴν εἰς τὰς ἱεροπραξίας, καὶ ὄχι τόσον πρὸς θρησκευτικὴν τέρψιν τῆς ἀκοῆς καὶ διέγερσιν ἱκετευτικῆς διαθέσεως, ὡς φρονοῦν μερικοί.

Αἱ ἀρχαῖαι ἐκκλησιαστικαὶ ψαλμωδίαί, φέρουν τὴν σφραγίδα τῆς καθολικῆς δημιουργικότητος τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ «πρόσωπον» ἀπορροφᾶται τελείως καὶ συγχωνεύεται μὲ τοὺς πιστεύοντας, οὐχ ἤττον ὅμως οὗτοι καθίσταντο ἄξια τέκνα τῆς Ἐκκλησίας. Ἄμεσοι συνθέται των ἦσαν ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι διήρχοντο ὄλην τὴν ζωὴν των εἰς σκληρὰς ἀσκήσεις, εἰς συνεχεῖς νηστείας καὶ θερ-

μάς προσευχάς και ένίοτε έτελείωνεν ή ζωή των με μαρτύριον διά τόν Χριστόν. Αί άρχαΐαι έκκλησιαστικά και ψαλμωδίαί άποτελοϋν έν τή πλειονότητί των ύψηλά καλλιτεχνικά πρότυπα άγνής ύψηλής ποιήσεως και είς τό έλληνικόν των πρωτότυπον έχουν ώς επί τό πλείστον στιχουργικήν μορφήν. 'Η έν λόγω ύψηλή ίερά ποιήσις του λόγου τρόπον τινά αύτή καθ' έαυτήν ήχει μουσικώς και δή με τόν ήχον εκείνον, είς τόν όποϊον τήν ένέδυσεν ό ποιητής. 'Η εύφωνία αύτή εύκόλως συλλαμβάνεται και άναγνωρίζεται βάσει τής έσωτερικής ένότητος μεταξύ τής ψαλμωδίας και τής άκολουθίας, τής όποίας αύτη άποτελεί μέρος. Τήν στενήν ένότητα του κειμένου με τό μουσικόν μέλος δυνάμεθα νά συγκρίνωμεν προς τήν ένότητα του άνθους και του έν αύτώ ένυπάρχοντος ίδιου του άρώματος, όπου ή ποιήσις του κειμένου άντιστοιχεί προς τό άνθος και τό μουσικόν μέλος προς τό άρωμα του άνθους. 'Ο όρος «ψαλμωδία» εκφράζει μεγαλοπρεπώς τήν ούσίαν αύτης τής στενής ένότητος και με δλην τήν πειστικότητα και τήν σαφήνειάν του άποκαλύπτει τάς πλάνας όλων των έκκλησιαστικών μουσικοσυνθετών εκείνων, οι όποιοι, μη κατανοούντες ή άγνοούντες τήν ούσίαν αύτην, έφοδιάζουν τό τάδε ή τάδε έκκλησιαστικόν κείμενον (άνθος) με μη προσδιάζουσιν είς τήν φύσιν του μουσικήν (άρωμα). 'Αποτέλεσμα τής τιαύτης άστοχίας είναι ή χονδροειδής βεβήλωσις των κειμένων των έκκλησιαστικών ψαλμωδίων.

'Η άρχαία έκκλησιαστική μουσική, άκριβώς όπως και τό έκκλησιαστικόν άνάγνωσμα και ή εικών και έν γένει δλη ή λειτουργική τάξις τής 'Ορθοδοξίας, είναι ξένη προς πᾶσαν αισθηματικήν ύποκειμενικότητα και προς πᾶν ό,τι καλοϋμεν θεατρινισμόν. Αύτη είναι υπερπλήρης εύλαβείας και φόβου Θεού, υπεράρμοζεί είς τήν τελουμένην ιεροπραξίαν (άκολουθίαν), ή όποία άποτελεί κοινήν κληρονομίαν των τέκνων του Θεού, καθολικήν ίκετευτικήν ένέργειαν δλης τής 'Εκκλησίας, όπου δέν ύπάρχει και δέν δύναται νά ύπάρξη τόπος δι' οϋδέν τό ύποκειμενικόν και θεατρικώς ψευδές. 'Η σκέψις αύτή διευτώθη πολύ άνάγλυφα και είς τόν 75 κανόνα τής έκτης Οικουμενικής Συνόδου, κατηγορηματικώς άπαγορεύοντα τήν χρήσιν είς τήν έκκλησίαν «βροών άτάκτων», «παρά φύσιν κραυγής» και πάντων των άλλων «άναρμόστων και άνοικίων» είς τό πνεϋμα τής 'Εκκλησίας. 'Η εύθεΐα έννοια τής συνοδικής αύτης καταδίκης του αισθηματικού ύποκειμενισμού λογικώς εκφράζει και ύποδηλοϋ τήν ιδέαν τής «καθολικότητας» τής έκκλησιαστικής μουσικής.

Κατά γενικήν όμολογίαν, αί άρχαΐαι μας έκκλησιαστικά ψαλμωδίαί άποτελοϋν τήν πλέον τελείαν μορφήν μουσικοποιητικής δημιουργίας, είς τήν όποίαν έναρμονίζονται ή έσωτερική ένότης τής ιερουργίας, του λόγου και τής μουσικής. Τήν έν τή πράξει άρμονίαν τής έσωτερικής ένότητος, του λόγου και τής μουσικής πάντοτε ματαιώς έζήτουν και ζητοϋν οι μεγαλοφυέστεροι ποιηται και μουσικοί. Και όμως αυτό είναι τελείως δυνατόν και πραγματοποιήσιμον μόνον είς τήν σφαΐραν τής θρησκευτικής κοσμοθεωρίας, διότι είναι καρπός τής βαθείας θρησκευτικής έμπνεύσεως. Διά τουτο δέν είναι παράδοξον τό ότι ή άρχαία

μας έκκλησιαστική μουσική πάντοτε είλκυε τό ένδιαφέρον σχεδόν όλων των ιδιικών μας μεγαλοφυών κλασσικών μουσικών. Αί μουσικά μας συλλογαί άρχαίων έκκλησιαστικών μελών είς πλείστας περιπτώσεις άπετέλουν δι' αυτούς σταθεράς οδηγίας, από τάς όποίας, ως από άστειρευτου πηγής, ήντλουν όχι μόνον έμπνευσιν, αλλά και έτοιμα θέματα διά τήν δημιουργίαν των.

Δέον νά παρατηρηθῆ, ότι είς καμμίαν τέχνην δέν παρουσιάζεται τόσον ισχυρώς τό στοιχείον τής επιδράσεως, τό όποϊον αιχμαλωτίζει παντελώς και καταλαμβάνει τήν ψυχήν, όσον είς τήν μουσικήν. Πρόκειται περι στοιχείου τής κοσμικής τάξεως, τό όποϊον έχει άπερίοριστον ισχύν υπεράνω όλων. Τουτο άπλού-ται από τόν οϋρανόν είς τήν γήν και είσδύει και είς τό βασιλείον των ύδάτων, όπου άκόμη και οι «άφωνοι» ίχθύες άντιλαμβάνονται έν τινι μέτρω τήν ένέργειαν του στοιχείου αυτού.

'Η άνθρωπότης πρό πολλού ήδη άντελήφθη τήν πανδαμάτορα δύναμιν τής μουσικής και παντοιοτρόπως προσεπάθησε νά τήν άνακαλύψη πότε έν τῷ προσώπω του 'Ορφέως, ό όποϊος είς τό βασιλείον των νεκρών γεννά ζώην με τήν μουσικήν του, πότε έν τῷ προσώπω του Δαυίδ, ό ό όποϊος με τήν μουσικήν εκδιώκει από τόν Σαουλ τό πονηρόν πνεϋμα. 'Η όρθόδοξος έκκλησιαστική μουσική κατέχει είς έτι μεγαλύτερον βαθμόν τήν ιδιότητα τής επιδράσεως, ή όποία όμως επίδρασις έχει βαθύ και ύψηλόν ήθικόν νόημα. 'Η δύναμις τής όρθόδοξου έκκλησιαστικής μουσικής έγκριεται είς τήν ικανότητα της νά κατεβάξη τόν οϋρανόν είς τήν γήν, νά άνυψώνη τήν γήν μέχρι του οϋρανοϋ, νά έγχαράσση είς τούς τόνους τής ψαλμωδίας τήν οϋρανόθεν άποκαλύψιν. Τό θέμα αυτό άπαντά συχνά είς τάς έκκλησιαστικάς διηγήσεις, αί όποια ίστοροϋν ότι ή μὲν ή ή δὲ ψαλμωδία εκομίσθη εξ οϋρανοϋ. 'Αναφέρομεν τήν εύαγγελικήν διήγησιν περι του ύμνου «Δόξα έν ύψίστοις Θεῷ», τόν όποϊον εκόμισαν είς τήν γήν οι άγγελοι (Λκ. 2. 13-14). 'Η όρθόδοξος έκκλησιαστική μουσική έχει έξαιρετικήν έξουσίαν και δύναμιν έν τῇ πολυμορφία τής πνευματικής επιδράσεως επί του ανθρώπου. 'Η μουσική αύτή, όπως ή συνειδησις, άποκαλύπτει τήν έσωτερικήν άταξίαν και τό χάος του άνθρωπίνου πνεύματος, ήμερώνει και ειρηνεύει τήν ταραχοποιόν και αυθαΐρετον φύσιν αυτού, καθαρίζει και ελευθερώνει τήν ψυχήν από τήν κατοχήν των πονηρών δυνάμεων, τέλος, κατέχει τό μουσικόν νά διανοίξη τά μυχία τής άνθρωπίνης ψυχής και νά φανερώνη τό έν τοίς μυχίοις κεκρυμμένον.

Συνοψίζοντες πάντα τά ως άνω έκτεθέντα είς τήν παρούσαν σκιαγραφίαν, θεωροϋμεν άπαραίτητον νά κλείσωμεν αύτην διά των λόγων του Προκαθημένου τής 'Εκκλησίας μας 'Αγιωτάτου Πατριάρχου 'Αλεξίου, τούς όποίους άπηύθυνε προς άπαντας τούς ύπευθύνους ένώπιον τής 'Εκκλησίας διά τήν διαμόρφωσιν τής όρθόδοξου έκκλησιαστικής μας μουσικής.

«Οι περισσότεροι των έν τῇ έκκλησία προσευχομένων δέν είναι γνώσται τής μουσικής. 'Ερωτήσατε όμως τήν πλειονότητα αύτην τί περιμένει από τήν έκκλησιαστικήν μουσικήν και ποίαν μουσικήν θα έπεθύμει. Και ή πλειονότης θα σᾶς άπαντήσει: Δόστε

Η ΙΕΡΟΤΗΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΟΛΟΥ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΝΑΩΝ

Τὸ θέμα τῆς ιερότητος ἢ μὴ τοῦ χώρου τῶν περιβόλων τῶν ἱερῶν ναῶν δὲν εἶναι ἄμοιρον νομικῆς καὶ πρακτικῆς σημασίας.

Ἡ ἀναγνώρισις τῆς ιερότητος, θὰ εἶχεν ὡς ἐπακόλουθον τὴν παραδοχὴν ὅτι καὶ ὁ «περίβολος ἀποτελεῖ παράρτημα τοῦ κατ' ἄρθρ. 966 Α.Κ. ἐκτός συναλλαγῆς πράγματος τοῦ Ἱ. Ναοῦ καὶ ὅτι συνεπῶς ὁ χώρος τούτου δὲν ὑπόκειται εἰς ἐμπράγματα δικαιώματα ἀντιτιθέμενα εἰς τὸν ἐξυπηρετούμενον ἱερὸν σκοπὸν τῆς θείας λατρείας. (Πρβλ. Γ. Μπαλῆ, Γεν. Ἀρχαί, ἐκδ. 7, παρ. 210, Οἰκονομ. Ἐμπορ. Δίκαιον παρ. 155 σημ. 32-ΑΠ 396/1948 ΘΕ' 164). Οὕτως, νομῆ μὴ σύμφωνος πρὸς τὸν ἐπιδικωκόμενον σκοπὸν τοῦ «ἐκτός συναλλαγῆς» ἱεροῦ περιβόλου παρὰ τρίτου, μὲ τὰ ἐκ ταύτης ἐπακόλουθα, ἀποβαίνει ἀνίσχυρος, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ ἔκτασις παντὸς ἑτέρου δικαιώματος ἀντιβαίνοντος πρὸς τὴν θείαν λατρείαν ὡς ἡ ἀσκησις μισθωτικοῦ δικαιώματος ἐπὶ σκοπῷ ἄλλοτρίῳ πρὸς τὸν ἐπιδικωκόμενον ὑπὸ τοῦ Ἱ. Ναοῦ.

Κατὰ ταῦτα, τὸ θέμα τοῦτο ἐμφανίζει ἐνδιαφέρον ἰδιάζον, διὰ τὸν ἐρευνητὴν, τοσοῦτω μᾶλλον καθ' ὅσον, ἡ Ἑλληνικὴ Νομολογία διὰ τῶν ἐκδοθεισῶν

μας μουσικὴν συγκινοῦσαν τὴν καρδίαν, προκαλοῦσαν δάκρυα κατανύξεως, ἀνυψοῦσαν τὸ πνεῦμα μας καὶ βοηθοῦσαν νὰ προσευχώμεθα. Ὁ λαὸς κατανοεῖ θαυμάσια τὸ ἀληθινὸν πνεῦμα καὶ τὸν ἀρμόζοντα τόνον τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς καὶ καλύτερον παντὸς γνώστου διακρίνει τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν ἀπὸ τὴν θεατρικὴν μουσικὴν. Πρὸς τί νὰ τοῦ ἐπιβάλλωμεν κάτι, τὸ ὁποῖον δὲν κατανοεῖ τὸ προσευχόμενον πνεῦμα του; Πρὸς τί νὰ τοῦ ἐπιβάλλωμεν εἰς τὴν καλυτέραν τῶν περιπτώσεων, «ἀπόλαυσιν» καὶ δὴ κοσμικὴν καὶ «ψυχικὴν», ὅταν οὗτος ζητῇ «κατάνυξιν» πνευματικὴν; Ἄν εἰς τὰς παρακλήσεις μας πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐλπίζομεν νὰ λάβωμεν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, ἔχωμεν τὸν δέοντα, συχνὰ εὐγενικὸν καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει σοβαρὸν τόνον, τότε διατὶ εἰς τὰς αἰτήσεις μας πρὸς τὸν Κύριον τολμῶμεν νὰ λαμβάνωμεν τὸν τόνον τῶν τολμηρῶν καὶ ἐπιπολαίων θεατρικῶν διαχύσεων, αἱ ὁποῖαι ἀποκλείου πάντα σεβασμὸν;

Ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀσμάτων εἰς τὸν κραυγαλέον τόνον τῶν κοσμικῶν ἐρωτικῶν ἀσμάτων ἢ τῶν παθητικῶν μελοδραματικῶν μονωδιῶν δὲν παρέχει εἰς τοὺς προσευχομένους τὴν δυνατότητα ὅχι μόνον νὰ συγκεντρωθοῦν, ἀλλὰ καὶ νὰ συλλάβουν τὸ περιεχόμενον καὶ τὸ νόημα τῶν ψαλμωδιῶν. Ἡ μουσικὴ αὐτὴ ἐντυπωσιάζει μόνον τὴν ἀκοήν, εἰς δὲ τὴν ψυχὴν οὐδὲν ἴχνος ἀφήνει. Πρὸς τί νὰ ἐπιδικωκώμεν τὴν ἀπὸ ἐκκλησιαστικῆς ἀπόψεως ἀκαλαίσθητον μίμησιν τῆς κοσμικῆς μουσικῆς, ὅταν ἔχωμεν ἔξοχα πρότυπα μουσικῆς αὐστηρῶς ἐκκλησιαστικῆς, καθιερωμένης ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν παραδόσεων;» (Ἀπὸ τὴν πασχάλιον ἐγκύκλιον τοῦ Ἁγιωτάτου Πατριάρχου Ἀλεξίου πρὸς τοὺς προϊσταμένους τῶν ἐν Μόσχᾳ ναῶν).

ἀποφάσεων αὐτῆς (ἄρα Ἐφ. Ἀθ. 982/56) δὲν προσηγορεύεται πρὸς ἐπιστημονικῶς παραδεκτὴν ἀποψιν, περιοριζομένη εἰς τὴν ἀντίληψιν ὅτι «ναὸς θεωρεῖται μόνον ἡ οἰκοδομή, μετὰ τῶν παραρτημάτων αὐτῆς, ἢ καθαγιασθεῖσα διὰ τῆς προσηκούσης ἱεροπραξίας εἰς τὴν θείαν λατρείαν, ἐν ἧ τελοῦνται κατὰ τοὺς ἐκκλ. κανόνας αἱ ἐμφαινόμεναι τὴν λατρείαν θρησκευτικαὶ πράξεις».

Ἐφ' ὅσον γίνεται δεκτὸν νόμῳ ὅτι ἡ Ἀνατολικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία «κεφαλὴν ἔχει τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν» (ἄρθρ. 2 τοῦ Συντάγματος ἄρθρ. 1 τοῦ Ν. 671 περὶ Καταστατικοῦ Χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος) εἰς τὰς διδασκαλίας καὶ τὰς πράξεις τοῦ Ἰδρυτοῦ Τῆς πρέπει κατ' ἀρχὴν ν' ἀνατρέξωμεν διὰ νὰ ἐξετάσωμεν τὴν ιερότητα τοῦ χώρου τοῦ περιβόλου τοῦ Ἱ. Ναοῦ. Καὶ ἐν τῷ Ἱ. Εὐαγγελίῳ (Ματθ. ιβ' 15-16 Λουκᾶ ιθ' 45-46, Ἰωάν. β' 13-16) ἐκτίθεται λεπτομερῶς ἡ ἐκδήλωσις τῆς ὀργῆς τοῦ Κυρίου κατὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν κολλυβιστῶν καὶ τῶν ἐμπόρων τῶν βοῶν καὶ τῶν περιστερῶν ἐκ τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος, τοῦ μόνου «Ναοῦ» παρ' Ἰουδαίοις, τοῦ μόνου Ναοῦ τὸν ὁποῖον Ἐκεῖνος ἐπεσκέπτετο, εἰς τὸν ὁποῖον ἐδίδασκε καὶ ἐθαυματούργει καὶ τὸν ὁποῖον τόσον ἐχρησιμοποιοῦσε εἰς τὰς παραβολὰς Του. Καὶ ἐστράφη ἡ προσοχὴ τῶν ἐρμηνευτῶν πρὸς ἐξακριβωσιν τῆς θέσεως, ἐν ἧ Ἰσταντο ἐν τῷ Ναῷ, οἱ μεταβαλόντες τὸν Οἶκον τοῦ Πατρὸς εἰς «Σπήλαιον Ληστῶν».

Ὁ Κωνστ. Καλλίνικος ἐν τῷ περισπουδάστῳ ἔργῳ αὐτοῦ «Ὁ Χριστιανικὸς Ναὸς καὶ τὰ τελοῦμενα ἐν αὐτῷ» ἐν σελ. 3 καὶ ἐπ. ὑπὸ ἐπικεφαλίδᾳ «Τὸ Ἱερὸν τῆς Ἱερουσαλήμ» ἀναφέρει τὰ ἐξῆς: «Τὸν ὄλον Ναὸν περιέβαλεν εὐρύτατος περίβολος, πλαισιούμενος καὶ κατὰ τὰς τέσσαρας αὐτοῦ πλευρὰς ὑπὸ κιονοστοιχιῶν καὶ στοῶν, ὧν μία καὶ ἡ γνωστὴ στοὰ τοῦ Σολομῶντος. Ὁ περίβολος οὗτος ἀνομάζετο ΕΞΩ ΑΥΛΗ ἢ ΑΥΛΗ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ. Ἡ δὲ δευτέρα του ὀνομασία ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ ὅτι ἔθνη καὶ ξένοι πρὸς τὸν Ἰουδαϊσμὸν κάλλιστα ἠδύναντο νὰ παραμένουν ἐνταῦθα, ἀφοῦ ἡ ιερότης τοῦ μέρους ἐθεωρεῖτο πολὺ κατωτέρα ἀπὸ τὴν τῶν ἐνδοτέρων εἰς τὴν πᾶσα εἰσοδος ἀλλογενοῦς καὶ ἀπεριτμήτου αὐστηρότατα ἀπηγορεύετο δι' ἐπιγραφῶν ἑλληνικῶν καὶ ρωμαϊκῶν, ἐπὶ τούτῳ ἐν τῷ περιβόλῳ ἀνηρτημένων» («Εἰς τὴν ἐξωτάτην ταύτην αὐλὴν Ἰσταντο πρὸς τοῖς ἔθνηκοῦς καὶ οἱ κολλυβιστὰι μετὰ τῶν πωλοῦντων τοὺς πρὸς θυσίαν βόας καὶ τὰς περιστεράς κλπ.»).

Κατὰ τὴν γνώμην ΟΛΩΝ ΑΝΕΞΑΙΡΕΤΩΣ τῶν ἐρμηνευτῶν τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ Ναοῦ καὶ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῶν λέξεων «ἐν τῷ Ἱερῷ», ὑποδηλοῦται ὁ περίβολος τοῦ Ναοῦ. (ἄρα σχετ. Νικολ. Δαμαλά, Ἐρμηνεία τῆς Καινῆς Διαθήκης Τομ. 3 Ἀθῆναι 1892 σελ. 295 «ἐν τῷ Ἱερῷ δηλ. τῷ καλούμενῳ Προαυλίῳ τῶν Ἑθνῶν». Ἐγχειρίδιον Ἑβραϊκῆς Ἀρχαιολογίας ὑπὸ Κωνστ. Κοντογόνου σελ. 93-102. Γ. Κωνσταντίνου, Λεξικὸν τῶν Ἀγ. Γραφῶν Ἀθῆναι 1888» σελ. 676). Παραλλήλως τῶν ἐπάλλ-

ξερων τοῦ Ναοῦ ἦν δίστηλος στοὰ ἔνθα οἱ Τραπεζίται ἐκάθηντο αὐτόθι σελ. 535 ὑπὸ τίτλον «Κολλυβισταὶ» συνέστη ἀγορὰ ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ Ναοῦ, ἐν ᾧ οἱ Κολλυβισταὶ ἀντήλλασσον νομίσματα (*Ἐξοδ. λ' 13-15, Μάρκου ια' 15, Ἰωάν. β' 14, ὅρα σχετικῶς καὶ λεπτομερῆ ἀναπαράστασιν καὶ σχεδιαγράφεισιν κατόψεως τοῦ Ναοῦ τοῦ Σολομῶντος ἐν Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαιδείᾳ σ. 38 Τ. 18).

Ἄλλὰ καὶ ὁ Βυζαντινὸς Χριστιανικὸς Ναὸς ἀναπτυσσόμενος καὶ ἰσχύων κατὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν αὐτοῦ, ἐν πολλοῖς, μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν, διαιρεῖται καὶ οὕτως εἰς τρία μέρη:

Α'. ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΒΗΜΑ, προοριζόμενον διὰ τοὺς ἱερεῖς, Β'. ΤΟΝ ΚΥΡΙΩΣ ΝΑΟΝ διὰ τοὺς βεβαπτισμένους καὶ Γ'. ΤΟΝ ΕΣΩ ΚΑΙ ΕΞΩ ΝΑΡΘΗΚΑ ΚΑΙ ΤΟ ΑΙΘΡΙΟΝ ΛΛΔ. ΤΟΝ ΠΕΡΙΒΟΛΟΝ διὰ τοὺς κατηγουμένους, τοὺς χειμαζομένους, τοὺς ἐπαίτα. κλπ. (Γ. Α. Σωτηρίου, Χριστιανικὴ καὶ Βυζαντινὴ Ἀρχαιολογία σ. 178, σ. 216 ἐπ.

Ὁ ἔξω Νάρθηξ ἀποτελεῖ τμῆμα τοῦ προαυλίου, στοὰν παρὰ τὰς ἐξωτερικὰς πύλας μόνον διὰ κίονων χωριζόμενον ἀπὸ τοῦ ὑπαίθρου (τοῦ αἰθρίου δλδ περιβόλου) (ὅρα σχετ. Παν. Τρεμπέλα, Μ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. Τ. 18 σ. 72).

Ἐκεῖ, ἀκριβῶς, εἰς τὸ μέσον τοῦ τόσον περιφρονουμένου χώρου καὶ δῆθεν στερουμένου ἱερότητος, ὡς παραδόξως ἐπιστεύθη παρὰ τινων, προαυλίου, ἢ ἄλλως αἰθρίου λεγομένου, λόγῳ τῆς κατὰ τὸ πάλαι κρατούσης συνηθείας τοῦ καθαρισμοῦ τῶν χειρῶν καὶ ποδῶν πρὸ τῆς εἰσόδου ἐν τῷ Ναῶ, ὑψοῦτο εἰς πλείστον περιβόλου κρήνη, καλουμένη «κάνθαρος» ἢ «φιάλη» ἢ «λεοντάριον» ἢ «κρήνη» (Εὐσεβίου Ἐκκλησ. Ἱστορία Χ 4, Σωκράτους Ἐκκλ. Ἱστορία Β 38 κλπ). Ἐκεῖ δέ, εἰς τὸν ἔξω Νάρθηκα, τμῆμα τοῦ προαυλίου ἀποτελοῦντα, ὡς ἐγράφη, οἱ Αὐτοκράτορες ἀπέθετον τὰ ὄπλα καὶ τὰ διαδήματά των, (Θεοδοσίου λόγος ἐν τῇ Α' Πράξει τῆς ἐν Ἐφέσῳ Συνόδου). Ἐκεῖ ἀκόμη, εἰς τὸν περίβολον τῶν Ἱ. Ναῶν, τὸ αἶθριον, μεσαύλιον, ἢ μεσιαύλιον, ἢ τετράστοον, ἢ τετράστυλον, ἐθάπτοντο ἐπιφανεῖς νεκροί, ὡς εἰς τόπον ἱερὸν, ὡς μέχρι σήμερον εἰς τοὺς περιβόλους τῶν Ἱ. Ναῶν τῶν Κοιμητηρίων, ὡς εἰς τόπον ἱερὸν θάπτονται οἱ νεκροὶ τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν (ὅρα Καλλινίκου ἐνθ' ἀνωτέρω σ. 68), τῶν αὐτοχειριζομένων μόνον, ἀποστερουμένων, λόγῳ τοῦ ἁμαρτήματος τῆς ταφῆς ἐντὸς τῶν ὀρίων τοῦ περιβόλου τούτου.

Οὕτως, ὀλόκληρος ἢ παράδοσις καὶ τὸ παρελθὸν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τάσσονται ἀντιμέτωπα πρὸς τὰς ἀντιθέτους ἀπόψεις, αἵτινες ἀγνοοῦν τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἱερότης ἐκτίθεται εἰς ἄπαντας τοὺς χώρους τοῦ Ἱ. Ναοῦ, ποικίλλουσα κατὰ βαθμὸν. Ἐἰς τὸν Ναὸν τοῦ Σολομῶντος, τὸ «Ἱερόν», κατὰ τὸν Κύριον, ἤρχιζε ἀπὸ τὴν Αὐλὴν τῶν Ἑθνῶν, προὐχῶρει εἰς τὴν Αὐλὴν τῶν Γυναικῶν, ἔφθανε εἰς τὴν Αὐλὴν τῶν Ἄνδρῶν, συνεχίζετο εἰς τὴν Αὐλὴν τῶν Ἱερέων, κατῆντα εἰς τὰ Ἅγια, πέραν τῶν ὁποίων εὐρύσκοντο τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων, ἔνθα ἐν μέσῳ μωνώσεως, βαθυτάτης σκοτίας καὶ διαρκοῦς σιγῆς, ἐνδαιτᾶτο ὁ τὴν οὐσίαν ἀπρόσιτος καὶ πᾶσαν ἁμαρτω-

λὴν ἐπαφὴν φεύγων Θεὸς μὲ μόνον εἰσερχόμενον εἰς ταῦτα, μόνον ἀπαξ τοῦ ἔτους, τὸν Μέγαν Ἀρχιερέα.

Οὕτως καὶ εἰς τὸν σύγχρονον Ἱ. Ναὸν τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἡ ἱερότης ἄρχεται ἀπὸ τοῦ αἰθρίου, τοῦ προαυλίου, δηλ., προχωρεῖ εἰς τὸν νάρθηκα, φθάνει εἰς τὸν τόπον ὅπου ἴστανται οἱ πιστοί, εἰσερχεται εἰς τὸν Ἅγιον Βῆμα καὶ κορυφούται ἐπὶ τῆς Ἁγίας Τραπεζῆς, ὅπου συντελεῖται ἡ Θυσία.

Κατὰ τὴν τελετὴν τῆς καθιερώσεως τοῦ Ἱ. Ναοῦ τὴν ἡμέραν τῶν ἐγκαινίων, γίνεται λιτανεῖα ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ Ἱ. Ναοῦ, καθ' ἣν ὁ ἀρχιερεὺς αἰρεῖ ἐπὶ κεφαλῆς τὰ ἅγια λείψανα, παρέχων, οὕτω, συμβολικῶς τὴν καθιέρωσιν εἰς ὀλόκληρον τὸ συγκρότημα τοῦ Ἱ. Ναοῦ. Συνεπῶς, εὐλογία ὑπάρχει καὶ ὁ τόπος εἶναι καθιερωμένος εἰς τὴν θείαν λατρείαν, χρησιμεῶν πολλαπλῶς διὰ τὸν ἐκκλησιασμὸν τῶν πιστῶν, ὅσον καὶ διὰ τὴν τέλει ἱεροτελεσιῶν, ἀρτοκλασιῶν καὶ λοιπῶν τελετουργικῶν ἐκδηλώσεων (οἶον λιτανειῶν κλπ).

Ἄλλὰ, διὰ νὰ συμπληρωθῇ ἡ ἐκθεσις τῶν ἰσχυρισμῶν ἡμῶν, παραιτέρω παρατιθέμεθα τὰς σαφεῖς διατάξεις τοῦ κανόνος Ο ΣΤ' τῆς ἐν Τρούλλῳ Συνόδου (Οἱ Ἱεροὶ Κανόνες καὶ Ἐκκλ. Νόμοι ὑπὸ Ἀμίλκα Ἀλιβιζάτου ἐκδ. β'. 1949), οὗτινος ἡ ἰσχὺς ἔχει καὶ ἔννοια συνταγματικὴν διατάξεως (ὅρα σχετ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσόστομου. Τὸ σύνταγμα καὶ οἱ Ἱεροὶ Κανόνες, Ἀθήναι, 1936), ἐχούσας, ἐπὶ λέξει οὕτω:

«Μὴ πωλεῖν ἔνδον τῶν ἱερῶν περιβόλων.

Ὅτι οὐ χρὴ ἔνδον τῶν ἱερῶν περιβόλων καπηλεῖον ἢ τὰ διὰ βρωμάτων εἶδη προτιθέσθαι, ἢ ἘΤΕΡΑΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΠΟΙΕΙΣΘΑΙ, τὸ σεβάσιμον τῆς ἐκκλησίας φυλάσσοντας. Ὁ γὰρ Σωτὴρ ἡμῶν καὶ Θεὸς διὰ τῆς ἐν σαρκὶ πολιτείας παιδαγωγῶν ἡμᾶς, μὴ ποιεῖν τὸν οἶκον τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ ἐμπορίου οἶκον παρεκλεύσατο. Ὅς καὶ τῶν κολλυβιστῶν τὸ κέρμα ἐξέχεε καὶ τοὺς τὸν ἱερόν κοινοποιοῦντας ἀπήλασεν, Εἴη τις οὖν ἐπὶ τῷ προκειμένῳ ἀλῶ πλημμελήματι, ἀφορίζεσθαι». (ὅρα σχετ. ΣΤ' οδ' πη' κζ'. Λαοδ. κη').

Τούτων δοθέντων, ἡ ἀποψὶς τῆς ἱερότητος τοῦ περιβόλου τῶν ἱερῶν ναῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι βεβαία, κειμένη ἐκτὸς πάσης ἐπιστημονικῆς ἀμφιβολίας.

Ἡ ὑπαρξὶς ἐνίων, ἐν τῇ πράξει, παραδειγμάτων χρησιμοποίησεως τοῦ ἱεροῦ περιβόλου τῶν ναῶν ἀντιθέτως πρὸς τὸν προορισμὸν αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ δημιουργήσῃ προηγούμενον δυνάμενον νὰ ἐπιστηρίξῃ ἀντίθετον ἀποψιν. Διότι ἂν τοῦτο συνέβαινε, τότε παρὰ τὴν Στ' πράξιν τῆς Ζ' Οἰκουμ. Συνόδου θὰ ἦτο ἰσχυρὰ ἢ ἰσχυρῶς καὶ δωρεὰ ἱερῶν λειψάνων, ἐφ' ὅσον ἐν τῇ πρακτικῇ ὑφίστανται τοιαῦτα παραδείγματα, ἅτινα ὅμως, οὐδεμίαν, δύναται ν' ἀσκήσουν ἐπιρροὴν καὶ νὰ καταρρίψουν τὸν κανόνα τοῦ σεβασμοῦ τῶν εἰς τὴν θείαν λατρείαν ἀφιερωμένων πραγμάτων res divini juris οὗτινος ἡ πηγὴ ἀνάγεται εἰς τὰ βάθη τῶν αἰώνων.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ Ι. ΝΕΑΜΟΝΙΤΑΚΗΣ

Δικηγόρος παρὰ τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

Εἰς τὸ πηδάλιον τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀνάλογος πρὸς τὴν θλίψιν τὴν ὁποίαν ἐδοκίμασαν ποιῦμιον καὶ ποιμένες, διὰ τὴν ἀδόκητον ἀσθένειαν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Θεοκλήτου, εἶναι καὶ ἡ χαρὰ τὴν ὁποίαν αἰσθάνονται ἤδη πάντες, ἐπὶ τῇ ἀρξαμένη ἀναρρώσει καὶ ἀποκατάστασει τῆς πολυτίμου ὑγείας του.

Διότι ὑπῆρξεν καὶ εἶναι ὑπόδειγμα πραότητος, ἀγαθῆς ἐν παντί προαιρέσεως, καὶ ὄντως «καλὸς κάγαθος». Ἐν τῇ διακονίᾳ δὲ καὶ ἐπιτελεσεῖ τῆς ὑψηλῆς του ἀποστολῆς, εἰς οὐδὲν ἐλογίζετο τὸν μόχθον καὶ τὸν κόματον. Καὶ ἡ συνεχὴς του ἀνησυχία καὶ μέριμνα ἦτο, ἡ βελτίωσις τῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς τοῦ ἐφημεριακοῦ ἡμῶν κλήρου· μέριμνα, ἡ ὁποία οὐδὲ πρὸς στιγμήν τὸν ἐγκατέλειπεν καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἀσθενείας του.

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τακτικῶς καὶ ἀνελλιπῶς ἐν τῷ μεταξὺ συνεδριάξουσα, ἀντιμετώπισεν ὑπὸ τὴν ἐδπαγῆ καὶ πεφωτισμένην κατεύθυνσιν τοῦ Προεδρεύοντος ἁγίου Μαντινείας Γερμανοῦ, ὅλα τὰ προκείμενα ὑπηρεσιακὰ ζητήματα, κατὰ τρόπον πλήρη καὶ ἄρτιον. Καὶ ἐν ἐκ τῶν σημαντικωτέρων καὶ ἀξίων πάσης ἐξάρσεως ἐπιτευγματῶν τῆς ὑπῆρξεν καὶ ὁ καθορισμὸς τῆς ἀσθηρᾶς Ὁρθοδόξου γραμμῆς, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἀκλινῶς νὰ πολιτευθῆ, ἡ εἰς νέον Δελχὶ ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας μας.

Ἡδὴ, διακόπτουσα ἐπὶ ταῖς ἀγίαις ἐορταῖς τὰς ἐργασίας αὐτῆς, ἠρχίθη εἰς τὸν Θεόν, ὅπως ἐπαναλαμβανόμενον τῶν συνεδριῶν τῆς, ἐπανίδη εἰς τὸ πηδάλιον τῆς Ἐκκλησίας τὸν ἐν ἀναρρώσει διατελοῦντα Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου καὶ Προεδρόν τῆς. Καὶ εἰς τὰς θεοπειθεῖς τῆς εὐχᾶς προσθέτει καὶ ἡ «Ἐκκλησία» καὶ τὰς ταπεινὰς ἰδικὰς τῆς.

Νὰ συνεισφέρῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερα.

Εἶναι ἀξίος συγχαρητηρίων ὁ Μακ. Πατριάρχης Ἱεροσολύμων κ. Βενέδικτος, ὅστις δὲν ἐρείσθη κόπων, διὰ νὰ ἀφηνύσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἐν Ἀμερικῇ καὶ Ἀγγλίᾳ ὁμογενῶν ὑπὲρ τῆς «ἀγιοταφικῆς ἰδεολογίας» καὶ τῶν ἀναγκῶν τῶν Πανσέπτων Ἑλληνικῶν Προσκυνημάτων τῆς Ἱερουσαλήμ. Ὡς οὗτος διεσάλπισε μέχρι τῶν περάτων τῆς Οἰκουμένης, πρέπει νὰ συγκεντρωθοῦν τρία ἑκατομμύρια δολλαρίων πρὸς ἀνέργειαν νέου πατριαρχικοῦ μεγάρου, περιλαμβανόντος, πρὸς τοῖς ἄλλοις, ξενώνας, μουσεῖον καὶ βιβλιοθήκην, πρὸς ἐπισκευὴν τοῦ ναοῦ τοῦ Παναγίου Τάφου, πρὸς ἐπισκευὴν τῆς μονῆς τῆς Ἀγιοταφικῆς Ἀδελφότητος καὶ πρὸς ἐπέκτασιν τοῦ ἔργου τῆς κοινωτικῆς Προνοίας.

Εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι τὰ κηρύγματα τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου θὰ εὐρουν ἀπήχησιν καὶ θὰ κινητοποιήσουν τοὺς ἀπανταχοῦ τῆς γῆς Ἕλληνας πρὸς διενέργειαν σχετικῶν ἐράνων. Ἐπειτα, ὡς ὀρθῶς ἐτονίσθη ὑπὸ ἐσπερινῆς ἐφημερίδος, «πρέπει καὶ

τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος νὰ συναισθανθῆ καὶ αὐτὸ τὰς ὑποχρεώσεις του ἐναντι τῆς ἑλληνοχριστιανικῆς ἐπαλέσεως τῶν Ἀγίων Τόπων» καὶ νὰ συνεισφέρῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερα διὰ τὸν ἱερὸν αὐτὸν σκοπὸν. Οὐδέποτε πρέπει νὰ λησμονῶμεν, ὅτι ἡ προβολὴ τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων σημαίνει προβολὴν οὐ μόνον τῆς Ὁρθοδοξίας, ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Δύναται νὰ συντελέσῃ.

Δύο σπουδαῖα γεγονότα, ἀφορῶντα ἀμέσως μὲν εἰς τὴν Ρωσικὴν Ἐκκλ.σίαν, ἐμμέσως δὲ εἰς ὀλόκληρον τὴν Ὁρθοδοξίαν, συνέβησαν προσφάτως καὶ εἶναι ἀξίον νὰ ἐπισημανθοῦν ἰδιαίτερος εἰς τὴν παρῶσαν στήλην.

Τὸ ἐν ἐξ αὐτῶν εἶναι ἡ —μετὰ 17 ὀλόκληρα ἔτη παραμερισμοῦ— σύγκλησις πρὸ τινων μηνῶν τῆς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ρωσικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς τὴν ἐν Ζάγκορσκ ἱερὰν μονὴν τῆς ἁγ. Τριάδος, ὡς ἐσημειώθη εἰς τὴν στήλην τῶν «Χρονικῶν» τοῦ προηγουμένου φύλλου τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ ἕτερον τῶν γεγονότων τούτων εἶναι ἡ ἐν Νέῳ Δελχὶ ληφθεῖσα ἀπόφασις περὶ τῆς εἰσόδου τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἄλλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ὡς ὀργανικῶν μελῶν τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἄς ἐσχηθῶμεν, ὅπως τὰ δύο ταῦτα γεγονότα δώσουν ὄθησιν καὶ συντελέσουν εἰς τὴν ἀνὰ τὸν κόσμον προβολὴν τῆς Ὁρθοδοξίας, ἥτις, ὡς ἐτονίσθη εἰς τὸ κύριον ἄρθρον τοῦ προηγουμένου φύλλου τῆς «Ἐκκλησίας», ἔχει «νέον παγκόσμιον ὄρον», ἐφ' ὅσον «ἡ στείρα εἰς ἰδανικὰ καὶ παράλυτος εἰς ἐξάρσεως ἐποχὴ μας εἰς τὰ καθαρά τῆς καὶ ζωοπάροχα νάματα ζητεῖ νὰ λουσθῆ». Ἀσφαλῶς ἡ Ὁρθόδοξος Ρωσικὴ Ἐκκλησία, ὅταν μὲ εἰλικρινεῖαν καὶ πνεῦμα «ταπεινῆς ἀδελφικῆς ἀγάτης» συνεργασθῆ μετὰ τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν, δύναται μὲ τὸν ὄγκον τῆς καὶ τὸν πλοῦτον τῆς μυστικιστικῆς τῆς παραδόσεως νὰ συντελέσῃ τὰ μέγιστα εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῆς ὑψηλῆς αὐτῆς ἀποστολῆς τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ἀπομάκρυνσις ἐκ τῆς ψευδαισθήσεως.

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Καντέρμπουρου δρ Ράμσεϋ, ὀμιλῶν εἰς τὴν Συνέλευσιν τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς «ἐνώσεως» τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐξέφρασε τὴν γνώμην, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀποβλέπομεν εἰς μίαν ἐξωτερικὴν καὶ «ἐσπευσμένην» ἐνότητα, ἀλλ' εἰς τὴν «ἐνότητα ἐν τῇ ἀληθείᾳ». Πρέπει, κατὰ τὴν γνώμην του, νὰ ὀρθοῦν πρῶτον αἱ μετὰ ξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν διαφοραί, νὰ παραδεχθοῦν ὀλοι τὰς αὐτὰς ἀληθείας καὶ ἔπειτα νὰ πραγματοποιηθῆ ἡ ἐνότης.

Νομίζομεν, ὅτι αἱ ἀπόψεις αὐταὶ τοῦ Ἀγγλοῦ Ἀρχιεπισκόπου μαρτυροῦν σύνεσιν καὶ ἀπομακρύνουν ἐκ τῆς ψευδαισθήσεως τῆς ἐπικειμένης «ἐνώσεως». Βεβαίως ἡ ἐνωσις τῶν Ἐκκλησιῶν εἶναι ἡ

ἀκρως ἐπιθυμητή, ἀλλὰ πρέπει νὰ γίνῃ κοινὴ συνείδησις, ὅτι μέχρις ὅτου ἐνωθοῦν αἱ ἑκατοντάδες τῶν προτεσταντικῶν παραφυάδων καὶ μέχρις ὅτου ἀρθοῦν παρεξηγήσεις καὶ διαφοραὶ δημιουργηθεῖσαι κατὰ τὸ διάστημα αἰῶνων, ἡ ἔνωσις θὰ εἶναι ἀνεπίτευκτος. Μέχρι τῆς ποθητῆς ἡμέρας τῆς πραγματοποιήσεώς της θὰ εἶναι δυνατὴ μόνον συνεργασία τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπὶ πρακτικῶν ἐπιπέδων καὶ προλεϊάνσις τοῦ ἐδάφους διὰ τὴν δογματικὴν προσέγγισιν τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τὴν ἐν πνεύματι εὐκρινείας διεξαγωγὴν συζητήσεων ἐπὶ τοῦ καθ' ὅλου θεωρητικοῦ πεδίου.

Τὰ «Παιδικὰ Χριστούγεννα».

Μὲ τὰς εὐλογίας τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου καὶ μὲ πρετώδη ὄντως ἐνθὺμὸν προητοιμάσθη ἐπὶ τῆς Ἐπιτροπῆς μορφωτικῶν ἀνταλλαγῶν τοῦ Ἑλληνοαμερικανικοῦ Ἐπιμορφωτικοῦ Ἰνστιτούτου ὁ πανηγυρικὸς ἑορτασμὸς τῶν «Παιδικῶν Χριστουγέννων» εἰς τὰς μεγάλας καὶ κεντρικὰς αἰθούσας τοῦ Ζαπτείου μεγάρου ἐγενεῶς παραχωρηθεῖσας ὑπὸ τῆς διοικητικῆς του ἐπιτροπῆς. Ὡς ἀνεκονώθη ἤδη διὰ τοῦ Τύπου, «τὰ Παιδικὰ Χριστούγεννα ἀποτελοῦν τὸν πρῶτον ὀργανωμένον δημόσιον καὶ διαρκῆ ἑορτασμὸν τῶν Χριστουγέννων ἀπὸ τὸ παιδί καὶ τὴν οικογένειάν του, ἐφάμιλλον τῶν Ἑδρωπαϊκῶν».

Διὰ τῆς συμμετοχῆς καὶ τῶν ἐγγενῶν προσφορῶν μεγάλων ὀργανισμῶν καὶ εταιρειῶν ἠτοιμάσθη φαντασμαγορικὸς διάκοσμος ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ Ζαπτείου μεγάρου, δῶρα δὲ ἀθρονα προσφέρονται δι' ὄρφανὰ καὶ πτωχὰ παιδιά, τὰ ὅποια πρόκειται νὰ παρακολουθήσουν τὰ διάφορα ἐθνικοθρησκευτικὰ καὶ ψυχαγωγικὰ προγράμματα.

Ἀσφαλῶς ὀφείλονται συγχαρητήρια καὶ εὐχαριστίαι εἰς τοὺς σχόντας τὴν πρωτοβουλίαν καὶ ὀργανώσαντας τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος ἑορτασμὸν. Μόνον ἂς ἐπιτραπῆ εἰς ἡμᾶς νὰ ὑπομνήσωμεν καθηκόντως, ὅτι ἡ γενομένη καλὴ ἀρχὴ καλὸν εἶναι νὰ ἔξῃ ἀκόμη καλυτέραν συνέχειαν. Ἡ πλέον ἐνεργὸς λ.χ. ἐν τῷ μέλλοντι συμμετοχῇ εἰς τὰς ἑορτὰς ταύτας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος διὰ τῆς «Ἀποστολικῆς Διακονίας» αὐτῆς θὰ ἦτο ἐγγήσις περὶ τῆς κατὰ τὸ δυνατόν ἀποφυγῆς τὸσον ὀθνεῶν ἐπιδράσεων, ὅσον καὶ τοῦ κινδύνου τοῦ σὺν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου περιορισμοῦ τοῦ ἑορτασμοῦ εἰς ἐξωτερικὰς καὶ ψυχαγωγικὰς μόνον ἐκδηλώσεις, ἐπὶ παραμελήσει τῆς ἐξάρσεως τοῦ πνευματικοῦ περιεχομένου τῆς ἀγίας ἑορτῆς τῆς τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως.

Ὅλον ἐν καὶ περισσώτεροι.

Νέα δείγματα τῆς ἐμπράκτου ἀγάπης τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὰ παιδιά εἶναι καὶ τὰ κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας τεθέντα εἰς λειτουργίαν ἐκκλησιαστικὰ ἰδρύματα ἐν διαφόροις ἑλληνικαῖς ἐπαρχίαις.

Οὕτως, ὡς ἀνεγράφη ἤδη εἰς τὸν Τύπον, εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν Κισσάμου καὶ Σελίνου τῆς Κρήτης ἰδρῶθη καὶ τέταρτον οἰκοτροφεῖον πρὸς χάριν τῶν μαθητῶν. Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Τριφυλίας παρέδωκεν εἰς τοὺς ἀπόρους καὶ ὀρφανὸς μαθητὰς τὸ Οἰκοτρο-

φεῖον Κυπαρισσίας πλήρως ἐξωπλισμένον. Ὡσαύτως εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Πέτρας τῆς Κρήτης ἐνεκαινίσθη οἰκοτροφεῖον διὰ μαθητὰς. Τὸ αὐτὸ συνέβη εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἐλευθερουπόλεως. Ἐπειτα εἰς τὴν Μητρόπολιν Σιατίστης εἰς τὰ ὑπάρχοντα μαθητικὰ οἰκοτροφεῖα προσετέθη καὶ ἕτερον ἑλλῶν. Περὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δὲ οἰκοτροφείου τῶν ἀρίστων μαθητῶν τῆς Μυτιλήνης ἐγένετο ἤδη λόγος εἰς προηγουμένον φύλλον τῆς «Ἐκκλησίας».

Πάντα ταῦτα, προστιθέμενα εἰς τὰ ἄλλα εὐαγγῆ ἰδρύματα, τὰ ὅποια κοσμοῦν τὰς πλείστας τῶν ἱερῶν Μητροπόλεων τῆς Πατρίδος μας, ἀποδεικνύουν, ὅτι ἔχουν ὅλως ἄδικον οἱ κατηγοροῦντες τὴν Ἐκκλησίαν μας ἐπὶ ἐλλείψει κοινωνικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ ὅτι πάσχουν ἐκ πνευματικῆς μωπίας ὅσοι βλέπουν καὶ διατυμπανίζον μόνον τὰς παρεκτροπὰς κληρικῶν τιτων, παραθεωροῦντες πάσας τὰς φωτεινὰς πτυχὰς τοῦ ἔργου τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, αἵτινες γίνονται ὅλον ἐν καὶ περισσώτεροι.

Σημαντικαὶ πρόδοι.

Ὁ προσφάτως γνωστοποιηθεὶς νέος ἀπολογισμὸς τῆς ἐργασίας τοῦ Τ.Α.Κ.Ε. ἀποδεικνύει, ὅτι κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας ὑπὸ τὴν δημιουργικὴν προὴν τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Θεοκλήτου, ἔχουν πραγματοποιηθῆ σημαντικαὶ πρόδοι εἰς τὸν τομέα τῆς ἀσφαλίσεως καὶ περιθάλψεως τῶν εὐλαβεστάτων ἐφημερίων καὶ τῶν οικογενειῶν των. Οὕτως οὗτοι δύνανται νὰ ἐπιτελοῦν τὸ ἱερὸν των ἔργον καὶ καθῆκον μὲ αἴσθημα μεγαλυτέρας ἀσφαλείας ἢ κατὰ τὸ παρελθόν.

Ἡ «Ἐκκλησία», συγχαίρουσα τοὺς ἰθύνοντας τὸ Τ.Α.Κ.Ε. καὶ ὅσα βεβαία, ὅτι οὗτοι θὰ ἐξαντλήσουν ἐν τῷ μέλλοντι τὴν χρῆσιν ὅλων τῶν δυνατοτήτων πρὸς ἀκόμη μεγαλυτέραν καὶ εὐρύτεραν περίθαλψιν τῶν εὐλαβῶν ἐφημερίων μας, εὐχεται ὅπως καὶ ἡ Κυβέρνησις κατανοήσῃ τὴν ἐθνοποιοῦν των ἀποστολὴν καὶ προβῆ εἰς τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἀπὸ μακροῦ ἐκκρεμούντων δικαίων αἰτημάτων των.

Ὁ «ἄγνωστος ἱερεὺς»

καὶ ὁ «ἄγνωστος διδάσκαλος».

Ἡ πρωτοβουλίαι τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Δημητριάδος κ. Δαμασκηνοῦ περὶ ἀνεγέρσεως ἐν Βόλῳ δαπάναις τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως μνημείων τοῦ «ἄγνωστου ἱερέως» καὶ τοῦ «ἄγνωστου διδασκάλου» εἶναι τι, ὅπερ πρέπει νὰ χαιρετισθῇ μετ' ἐνθουσιασμοῦ.

Τῷ ὄντι! Ἐὰν ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα ὅλων τῶν πεπολιτισμένων λαῶν τιμῶμεν τὸν «ἄγνωστον στρατιώτην», ὅστις τὰ μέγιστα ἔχει συντελέσει εἰς τὴν ἐλευθερίαν καὶ δόξαν τῆς Πατρίδος, οὕτω πρέπει νὰ τιμῶμεν καὶ τοὺς ἀφανεῖς στυλοβάτας τῆς καθ' ὅλου πνευματικῆς ζωῆς τοῦ τόπου μας, οἵτινες ἄλλως τε εἶναι καὶ οἱ ἐμπνευσταὶ τοῦ «ἄγνωστου στρατιώτου». Οὕτως ἀσφαλῶς δὲν θὰ ὑπῆρχεν, ἐὰν ὁ «ἄγνωστος ἱερεὺς» καὶ ὁ «ἄγνωστος διδάσκαλος» δὲν ἐνεπότηζον τὴν ψυχὴν του μετ' τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν πατρίδα.

Ἔχομεν ;

Συμφώνως πρὸς προσφάτως γνωστοποιηθείσας στατιστικὰς, οἱ ἑκατὸν πενήκοντα δύο χειμερινοὶ κινηματογράφοι τῶν Ἀθηνῶν ἐπώλησαν κατὰ τὴν περιαινήν χειμερινήν περίοδον 27.186.986 εἰσιτήρια!

Τὸ γεγονός αὐτὸ ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ κινηματογράφος ἔχει καταστῆ μία τεραστίαι δύναμις, ἥτις συντελεῖ τὰ μέγιστα εἰς τὴν δημιουργίαν φρονημάτων καὶ βιωμάτων ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ λαοῦ. Ἀλλὰ τί εἶδους φρονήματα καὶ βιώματα δημιουργεῖ; Δυστυχῶς ἡ ἀπάντησις εἶναι ἀποκαρδιωτικὴ καὶ ἐξοργιστικὴ. Αἱ πλεῖστοι τῶν προβαλλομένων ταινιῶν, ὡς ὠμολογήθη εἰς τὴν κινηματογραφικὴν στήλην μιᾶς φιλελευθέρου ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδος, εἶναι «ταινίαι ἠθικῆς διαλύσεως, «συννωμοσία προστυχιᾶς», «κυνικὸ ξεγύμνωμα ψυχικῆς σαπίλας» κ.τ.τ.

Ὅρθως λοιπὸν ἡ θρησκευτικὴ ἐφημερίς «Ζωὴ» ἐρωτᾷ: «Ἔχομεν Ἐπιτροπὴν Ἐλέγχου Θεαμάτων; Ἔχομεν Διεθνήσιν Τύπον; Ἔχομεν Κυβέρνησιν; Ἔχομεν Ὑπουργεῖον Παιδείας; Καὶ ἂν ἀνέχεται αὐτὸ τὴν «συννωμοσίαν προστυχιᾶς», τότε τί εἶδους ἐκπαίδευσιν κάμνει; Ἔχομεν Ἀστυνομικὴν Διεύθυνσιν; Συλλαμβάνουεν ἐκεῖνον, πὸν ἔκλεψε δέκα δραχμὰς, καὶ ἀφήνουεν ἀτιμώρητον τὸ «κυνικὸ ξεγύμνωμα ψυχικῆς σαπίλας»!

Ἀποσταλινοποίησις.

Ἡ συνεχιζομένη ἐν Ρωσίᾳ ἀποσταλινοποίησις καὶ γενικὴ ἐπίθεσις κατὰ παντὸς ὅ,τι ὑπενθυμίζει τὸν Στάλιν ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ Κομμουνισμὸς ἀναγνωρίζει, ὅτι μέχρι τοῦδε ἐπάσχευεν ἐκ πνευματικῆς μωπίας καὶ ἰδεολογικοῦ δαλτωνισμοῦ, ἐφ' ὅσον ἔκαμε τὸν λιβανωτὸν τῆς λατρείας ἐνώπιον ἐνὸς εἰδώλου, τὸ ὅποιον τώρα μετὰ μανίας καταθρυμματίζει καὶ κοινοτοποιεῖ...

Ἀσφαλῶς τὸ αὐτὸ θὰ πράξουν αἱ προσεχεῖς ρωσικαὶ γενεαὶ καὶ διὰ τοὺς νῦν κρατοῦντας ἐν Ρωσίᾳ. Οὐδέποτε ἡ ρωσικὴ ψυχὴ, ἥτις διακρίνεται διὰ τὴν ἐμφυτον θρησκευτικὴν καὶ μυστικιστικὴν ροπὴν της, εἶναι δυνατὸν ἐπ' ἀπειρον νὰ καυχᾶται καὶ νὰ σεμνύνεται δι' ἀνθρώπους, οἵτινες ἐξακολοθοῦν νὰ εἶναι αἰχμάλωτοι τῆς ὕλιστικῆς κοσμοθεωρίας καὶ βιοθεωρίας, ἥτις ἀποκόπτει τὴν ἀνθρωπίνην ὑπαρξιν ἀπὸ τῶν ὑπερβατικῶν συναρτήσεων αὐτῆς.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΣΑΜΟΥ ΕΙΡΗΝΑΙΟΥ

ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ ΔΙΑΦΟΡΑ

ΤΟΜΟΙ 1—4

ΑΘΗΝΑΙ 1960

Πωλοῦνται εἰς τὰ Βιβλιοπωλεῖα
καὶ εἰς τὰ γραφεῖά μας,

ἀποστέλλονται δὲ καὶ ταχυδρομικῶς,
ἐλεύθερα ταχυδρομικῶν τελῶν.

Ἐκαστος τόμος τιμᾶται δρχ. 50.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἱερὰ Σύνοδος

Ἡ Ἱ. Σ. ἡσχολήθη μετὰ τὸν τρόπον διανομῆς τῶν ἐφοδίων τῶν ἀποστελλομένων ὑπὸ τῆς ὀργανώσεως τοῦ Π.Σ.Ε., ἀπεφάσισε δὲ ὅπως ἀπευθύνῃ ἔγγραφον πρὸς τοὺς κ. κ. ὑπουργοὺς Προνοίας καὶ Ἐμπορίου δι' οὗ νὰ συνιστᾶ ὅπως τοὺς καταλόγους ἀπόρων καὶ τὰ μέλη τῶν Ἐπιτροπῶν, εἰς τὰς παραμεθορίους Ἱ. Μητροπόλεις, ρυθμίζουσιν οἱ Σεβ. Μητροπολίται διὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦς ὀργάνων.

— Ἐπέστρεψεν ἐκ Ν. Δελχί ὁ Πρόεδρος τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν ἐκείσε συγκληθεῖσαν Γ' Γενικὴν Συνέλευσιν τοῦ Π.Σ.Ε. Μητροπολίτης Ἐδέσσης καὶ Πέλλης κ. Διονύσιος, ὅστις προσκληθεὶς ὑπὸ τῆς Ἱ. Συνόδου ἐνεφανίσθη ἐνώπιον αὐτῆς καὶ ἀνέφερε δι' ὀλίγων τὰ λαβόντα χώραν εἰς τὴν ἐν λόγω διάσκεψιν, ἀνακοινώσας ὅτι ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου θέλει ὑποβάλλει τῇ Ἱ. Συνόδῳ λεπτομερῆ ἔγγραφον ἐκθεσιν.

— Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 8ης Δεκεμβρίου τὴν Ἱ. Σ. ἐπεσκέφθη ὁ νέος ἐπὶ τῆς Ἐθν. Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων Ὑπουργὸς κ. Γρηγόριος Κασιμάτης, ὃν προσεφώνησεν ὁ Προεδρεύων Σεβ. Μητροπολίτης Μαντινείας κ. Γερμανὸς ἀναφερθεὶς εἰς τὰ ὑπάρχοντα ἐκκρεμῆ Ἐκκλησιαστικὰ θέματα, ὧν ἡ λύσις ἀπαιτεῖ Νομοθετικὴν ρύθμισιν. Ὁ κ. Ὑπουργὸς ἀπαντῶν ἐτόνισε τὴν ἀνάγκην τῆς συνεργασίας Πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας, ἥτις ὡς ἐτόνισεν ὁ κ. Ὑπουργὸς ἀποτελεῖ τὸν θεματοφύλακα τῶν παραδόσεων τοῦ ἔθνους, ὑποσχεθεὶς ἀμέριστον τὴν πρὸς τοῦτο συμβολὴν του.

Ἀποστολικὴ Διακονία. Τῇ 25ῃ π. μηνὸς Νοεμβρίου ἐγένετο ἡ ἐναρξίς τῶν μαθημάτων τοῦ Φροντιστηρίου Ὑποψηφίων Κατηχητῶν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, παρασταμένων τοῦ Θεοφιλοτάτου Ἐπισκόπου Κερνίτης κ. Χρυσόστομου, ἐκπροσωποῦντος τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Θεόκλητον, τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου κ. Δ. Μωραΐτου καὶ ἑτέρων διδασκόντων ἐν τῷ Φροντιστηρίῳ.

Μετὰ τὸν ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τελεσθέντα ἀγιασμόν, ὁ Θεοφίλ. Ἐπίσκοπος Κερνίτης κ. Χρυσόστομος, ὠμίλησεν ἐπικαιρῶς διαβιβάσας τὰς εὐχὰς τοῦ Μακαριώτατου Ἀρχιεπισκόπου καὶ τὴν εὐλογίαν τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας καὶ ἕξρας τὴν σπουδαιότητα τῆς προσπάθειας ταύτης τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, ἥτις ἐπιδιώκει τὴν ἀναζωογόνησιν τοῦ ὅλου Κατηχητικοῦ θεσμοῦ καὶ μέγιστα τὸν καταρτισμὸν Κατηχητῶν ἐμπνευσμένων καὶ ἰκανῶν διὰ τὸ ὑψηλὸν λειτουργημα τῆς Κατηχήσεως τῆς συγχρόνου νεότητος.

Ἐν συνεχείᾳ ὁ παρὰ τῇ Ἀποστολικῇ Διακονίᾳ Δ/ντῆς Κατηχητικῶν Σχολείων πανσοφ. Ἀρχιμ. κ. Παντελεήμων Μπαρδάκος, ἀφοῦ διεβίβασε πρὸς τοὺς παρισταμένους συνεργάτας, τὰς θερμὰς εὐχαριστίας τοῦ ἀπουσιάζοντος εἰς Ν. Δελχί τῶν Ἰνδιῶν Γεν. Δ/ντοῦ τῆς Ἀποστολ. Διακονίας Κατηγητοῦ κ. Ἀ. Φυτράκη διὰ τὴν τὸσον πρόθυμον καὶ πολῦτιμον συμπαράστασιν αὐτῶν πρὸς τὸ ἔργον τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, ὡς καὶ τὰς εὐχὰς του πρὸς τοὺς προσεθόντας σπουδαστὰς τοῦ Φροντιστηρίου Ὑποψηφίων Κατηχητῶν, διέγραψεν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τοὺς διὰ τοῦ Φροντιστηρίου τούτου ἐπιδικωμένους σκοποὺς, τὴν ἀποστολὴν τῶν Κατηχητῶν διὰ τὴν ἀγωγήν τῆς συγχρόνου Νεότητος, ὡς καὶ τὰς τεραστίαις εὐθύνας, τὰς ὁποίας οὗτοι ἐπωμίζονται ἐν τῇ Ἱ. Διακονίᾳ τῆς θρησκευτικῆς διαφωτίσεως καὶ ψυχικῆς καλλιέργειας τῶν παιδιῶν.

Ἀκολούθως ὁ Κατηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου κ. Δ. Μωραΐτης ἐδίδαξε τὸ 1ον μάθημα μετὰ θέμα: «Ἱστορία, ἰδεῶδες καὶ σημασία τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου».

Εἰς τὸ Φροντιστήριον τοῦτο ἐνεγράφησαν καὶ ἤδη φοιτοῦν περὶ τοὺς 180 φοιτηταὶ καὶ φοιτήτρια πασῶν τῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν, Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν, Σχολῆς Νηπιαγωγῶν ὡς καὶ τελειόφοιτοι τοῦ Ἀνωτέρου Ἐκκλησιαστικοῦ Φροντιστηρίου.

— Τῇ 2ῃ τρ. μηνὸς Δεκεμβρίου, ἐγένετο ἐν ἐπισήμῳ τελε-

τῆ ἢ λήξις τῶν μαθημάτων τῆς ΙΔ'. Σειρᾶς τοῦ ἐν τῆ 'Ι. Μουῆ Πεντέλης λειτουργούντος Φροντιστηρίου Πνευματικῶν τῆς 'Αποστολικῆς Διακονίας παρισταμένων τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Ξάνθης κ. 'Αντωνίου, Σύνοδικου Ἐπόπτου τοῦ Φροντιστηρίου, τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πρεβέζης κ. Στυλιανοῦ, καὶ τῶν διδασκόντων ἐν τῷ Φροντιστηρίῳ Καθηγητῶν. Μετὰ τὴν προσευχὴν ὁ Πανοσ. Δ/ντῆς κ. Χρυσ. Γιαλούρης, ἀφοῦ ἐξέφρασε τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν μελῶν τοῦ Φροντιστηρίου πρὸς τὴν 'Αγίαν Ἐκκλησίαν διὰ τὴν ὑπ' Αὐτῆς ἐπιδειχθεῖσαν τόσον στοργικὴν μέριμναν πρὸς καταρτισμὸν Πνευματικῶν καταλλήλων διὰ τὴν καρποφόρον ἐπιτέλεσιν τοῦ Μυστηρίου τῆς 'Ι. 'Εξομολογήσεως, ἀπήντησεν πρὸς τοὺς 28 ἀποφοιτῶντας Πνευματικούς ἐγκάρδιον χαιρετισμὸν καὶ ἐπικαίρους νοουθεσίας πρὸς ἀποτελεσματικὴν ἀντιμετώπισιν ὑπ' αὐτῶν τῶν ποικίλων πνευματικῶν προβλημάτων των. Ἐπηκολούθησεν ἀντιφώνησις ὑπὸ τοῦ αἰδευτοῦ κ. Γεωργίου Γουλιέλμου, Θεολόγου, ὅστις ὡς ἐκπρόσωπος ἀπάντων τῶν μελῶν τοῦ Φροντιστηρίου, ἐξέφρασε τὴν εὐγνωμοσύνην των πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Ἀποστολικὴν Διακονίαν, καθ' ὅσον διὰ τῆς παρακολουθήσεως τῶν μαθημάτων τοῦ Φροντιστηρίου, πλείστας ὄσας ὠφελείας ἀπεκόμισαν καὶ οὕτω θὰ δυνηθῶσιν νὰ συνεχίσωσιν τὸ ἔργον των μετὰ μείζονος ἐπιτυχίας.

Εἶτα ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ξάνθης κ. 'Αντωνίου, ὡς Συνοδικὸς Ἐπόπτης τοῦ Φροντιστηρίου, ἀφοῦ συνεχάρη τοὺς ἐργασθέντας ἐν τῷ Φροντιστηρίῳ, ἐτόνισεν ὅλως ἐπικαίρως τὴν σπουδαιότητα ἣν ἔχει τὸ Μυστήριον τῆς 'Ι. 'Εξομολογήσεως ἐν τῇ καθόλου Ἐκκλησιαστικῇ Διακονίᾳ πρὸς σωτηρίαν τῶν ψυχῶν.

Ἐν τέλει ὁ ἀναπληρῶν τὸν ἀπουσιάζοντα Γεν. Δ/ντὴν τῆς Ἀποστ. Διακονίας Καθηγητὴν κ. 'Α. Φυτράκη, πανοσ. Ἀρχιμ. Παντελεῖμων Μπαρδάκος, ἀπήντησεν τὰς εὐχαριστίας τῆς Ἀπ. Διακονίας πρὸς τοὺς καθ' οἰονδήποτε τρόπον συντελέσαντας διὰ τὴν καλὴν λειτουργίαν καὶ ἀρίστην ἀπόδοσιν τοῦ Φροντιστηρίου καὶ ἠὺχῆθη ἐν συνεχείᾳ ὅπως οἱ ἀποφοιτῶντες Πνευματικοί, κατόπιν τοῦ γενομένου πνευματικοῦ ἀνεφοδιασμοῦ των καὶ ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τῶν Σεβ. Ἀρχιερέων αὐτῶν, ἐργασθῶσιν ἐν ταῖς ἐνορίας αὐτῶν ἐντατικῶς καὶ μετ' ἐνθουσιασμοῦ, εἰς τρόπον ὅστε τὸ ἔργον αὐτῶν ἀποβῆ εὐλογημένον παρὰ Κυρίου καὶ μεστὸν πλουσίων καρπῶν.

Ἐπηκολούθησεν ἐν συνεχείᾳ ἡ διανομὴ πρὸς τοὺς ἀποφοιτῶντας διὰ χειρὸς τοῦ Σεβ. Συνοδικοῦ Ἐπόπτου τῶν Πτυχιῶν ὡς καὶ δεμάτων περιεχόντων κατάλληλα διὰ τὸ ἔργον των βιβλία ἐκ τῶν ἐκδόσεων τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας.

— Ἀποφάσει τοῦ Κεντρικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, ἀπεστῆλθαν δωρεὰν τὰ ἐσχάτως ἐκδοθέντα νέα Κατηχητικά Βοηθήματα Β' Σειρᾶς ἀπάντων τῶν κύκλων (Κατωτέρου, Μέσου, Ἀνωτέρου καὶ Ἐργαζομένου) πρὸς ἀπαντας τοὺς ἱεροκήρυκας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸν σκοπὸν, ὅπως παρασχεθῶσιν εἰς αὐτοὺς κατάλληλα καὶ πρακτικὰ βοηθήματα διὰ τὸν καταρτισμὸν διαφόρων ἐπικαίρων ὁμιλιῶν καὶ προαγωγὴν τοῦ ἔργου αὐτῶν καὶ μεταξύ τῶν νέων.

— Ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ αὐτῆς, ὅπως ὑποβοηθῆσιν τὴν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καταβαλλομένην προσπάθειαν πρὸς τόνωσιν τοῦ Ὁρθοδόξου καὶ Ἐθνικοῦ φρονήματος τῶν ἀποδημούντων Ἑλλήνων καὶ δὴ πρὸς διαφώτισιν τῶν εὐλαβεστάτων Ἐφημερίων περὶ τοῦ ὅλου προβλήματος τῶν Ἑλλήνων Μεταναστῶν, προέβη εἰς τὴν ἐκτύπωσιν τῆς ὑπὸ τοῦ Θεοφίλ. Ἐπισκόπου Μελόης κ. Αἰμιλιανοῦ συνταχθείσης μελέτης, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ Ἐκκλησία καὶ ὁ Μεταναστεύς» ἐκ σελίδων 52, τιμῶμενον ἀντὶ δραχ. 3.

— Ὡσαύτως ὑπὸ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας ἐξετυπώθη εἰς 100.000 ἀντιτύπων καὶ διενεμήθη εἰς τὰ Σχολεῖα Μέσης Ἐκπαιδεύσεως εἰδικὸν φυλλάδιον ὑπὸ τὸν τίτλον «Πρὸς τὴν Βηθλέεμ», δι' οὗ προτρέπονται οἱ μαθηταὶ νὰ προσέλθωσιν εἰς τὸ Μυστήριον τῆς 'Ι. Ἐξομολογήσεως ἐπὶ ταῖς ἐπικειμένης ἑορταῖς τῶν Χριστουγέννων.

— Ἐπίσης ἐξεδόθησαν ἐπὶ ἀρίστου χάρτρου δι' ἐρυθρῶν καὶ μαύρων γραμμάτων καὶ ἐτέθησαν εἰς κυκλοφορίαν μετὰ χρυσοπλαστικοῦ καλύμματος τὰ κάτωθι λειτουργικὰ Ἐγκόλπια: α'. «Νεκρώσιμοι καὶ Ἐπιτηνημόσνοι Ἀκολουθία» Σελ. 62. Τιμᾶται ἀντὶ δραχ. 10. β'. «Ἐγκόλπιον τοῦ Ἀναγνώστου», περιέχον τὰς ἱερὰς ἀκολουθίας τοῦ Ἑσπερινοῦ, τοῦ Ὁρθρου

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ἱερὰ Μητρόπολις Θεσσαλονίκης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 46 καὶ 47 § 1 τοῦ Α. Ν. 2200/40 «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων». καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως καταλάβωσι τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ Ἐφημερίου τῆς Ἑνορίας τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ Θεσσαλονίκης, ἵνα ὑποβάλωσιν ἡμῖν ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας, σχετικὴν αἴτησιν μετὰ τῶν ἀπαιτούμενων δικαιολογητικῶν, προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίον πρὸς πλήρωσιν τῆς ἀνωτέρω κενῆς ἐφημεριακῆς θέσεως.

Ἐν Θεσσαλονικῇ τῇ 27ῃ Νοεμβρίου 1961

† Ὁ Θεσσαλονίκης Παντελεῖμων

Ἱερὰ Μητρόπολις Παραμυθίας Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 46 καὶ 47 παράγραφος 2 τοῦ Α. Νόμου 2200/1940 «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων», καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κεκανονισμένα προσόντα, ὅπως καταλάβωσι τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἐφημερίων 1) τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίας Βαρβάρας Κοινότητος Ψάκκας, 2) τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ συνοικισμοῦ Λάκκας μετὰ περιφέρειαν Ἑνορίας τοὺς συνοικισμοὺς Λάκκας, Ἀμπελίων καὶ Δριμίτης τοῦ Δήμου Ἡγουμενίτσας. 3) Τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ συνοικισμοῦ Τρικο-

τῆς Θ. Λειτουργίας, ὡς καὶ τὰς Καταβασίας καὶ τὰ Μεγαλυνάρια. Σελ. 148. Τιμᾶται ἀντὶ δραχ. 18.

— Ἐτέθη εἰς κυκλοφορίαν καὶ ὁ ἐπιτραπέζιος Ἡμεροδείκτης τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἔτους 1962, μετὰ πλαστικοῦ καλύμματος, τιμῶμενος ἀντὶ δραχ. 15.

— Εἰς τὴν σειρὰν τῶν ὑπὸ τῆς Ἀποστ. Διακονίας ἐκδιδόμενων Λειτουργικῶν Βιβλίων ἐξεδόθη εἰς ἐπιμελημένην καὶ φιλόκαλον ἐκδοσιν, εἰς μίγα δὲ σχῆμα, ἐπὶ ἀρίστου χάρτου καὶ δι' ἐρυθρῶν καὶ μαύρων γραμμάτων τὸ Μηναιὸν τοῦ Ἰανουαρίου, Σελ. 260. Τιμᾶται χρυσοδερματόδετον δραχ. 80.

Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Θεόκλητος ἐδέχθη τῇ 4ῃ Δεκεμβρίου τοὺς Σεβ. Μητροπολίτας Ὑδρας κ. Προκόπιον, Ἀττικῆς κ. Ἰάκωβον καὶ Κορινθίας κ. Προκόπιον.

— Τῇ 7ῃ Δεκεμβρίου ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος ἐδέχθη τὸν Ὑπουργὸν Ὀρθοσκευμάτων καὶ Ἐθνικῆς Παιδείας κ. Γρηγόριον Κασσιμάτην.

— Τῇ 9ῃ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐδέχθη τὸν Ὑφυπουργὸν Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως κ. Ἀχ. Γεροκωστόπουλον. Τὸ ἀπόγευμα τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἐδέχθη τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Φωκίδος κ. Ἀθανάσιον.

— Τῇ 11ῃ Δεκεμβρίου ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος κ. Θεόκλητος ἐδέχθη εἰς συνεργασίαν τὸν Θεοφ. Ἐπίσκοπον Θαυμακοῦ κ. Χρυσόστομον.

Ἱερὰ Μητρόπολις Μαντινείας καὶ Κυνουρίας

Ἐν ἐπισήμῳ τελετῇ γενομένῃ ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Μεγάρῳ τῆς Ἐξαρχίας τοῦ Παναγίου Τάφου, ἐπεδόθη τῷ Σεβ. Μητροπολίτῃ Μαντινείας καὶ Κυνουρίας κ. Γερμανῷ τὸ ἀπονεμθὲν εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Μακ. Πατριάρχου Ἱεροσολύμων παράσημον τοῦ Ἀνωτέρου Ταξίάρχου τοῦ Τάγματος τοῦ Παναγίου Τάφου, εἰς ἐνδειξιν τῶν ὑπὸ τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου προσφερθεῖσάν ὑπηρεσιῶν εἰς τὴν Σιωνίτιδα Ἐκκλησίαν. Τὸν τιμῶμενον ἱεράρχην προσεφώνησε ὁ ἔξαρχος τοῦ Παν. Τάφου Σεβασμ. Ἀρχιεπίσκοπος Τιβεριάδος κ. Ανατόλιος, ἀπήντησεν δὲ καταλλήλως ὁ Σεβ. Μητροπολίτης κ. Γερμανός. Εἰς τὴν τελετὴν παρέστησαν μέλη τῆς 'Ι. Συνόδου, οἱ Θεοφ. Βοηθοὶ Ἐπίσκοποι τῆς 'Ι. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καὶ ἄλλοι κληρικοί.

ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ ΛΗ' (1961) ΤΗΣ «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ»

ΕΠΙΣΗΜΑ

Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Θεοκλήτου, Ἐπί τῃ Χριστοῦ Γενήσει Ἑόρτια γράμματα 3. — Ἡ εἰς Ἀθήνας ἔλευσις τοῦ Μακ. Πατριάρχου Μόσχας κ. Ἀλεξίου 7. — Μακ. Πατριάρχου Ῥωσίας κ. Ἀλεξίου, Ἑόρτιον Γράμμα ἐπὶ τῇ Χριστοῦ Γενήσει 27. — Μακ. Πατριάρχου Σερβίας κ. Γερμανοῦ, Ἑόρτιον Γράμμα ἐπὶ τῇ Χριστοῦ Γενήσει 27. — Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου κ. Μακαρίου, Ἑόρτιον γράμμα ἐπὶ τῇ Χριστοῦ Γενήσει 28. — Σεβ. Μητροπολίτου Σινᾶ κ. Πορφύριου, Ἑόρτιον Γράμμα ἐπὶ τῇ Χριστοῦ Γενήσει 28. — Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Ἀθηναγόρου, Ἑόρτιον Γράμμα ἐπὶ τῇ Χριστοῦ Γενήσει 43. — Μακ. Πατριάρχου Ἀντιοχείας κ. Θεοδοσίου, Ἑόρτιον Γράμμα ἐπὶ τῇ Χριστοῦ Γενήσει 43. — Τὰ Ὀνομαστήρια τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου 83. — Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Θεοκλήτου, Ἑόρτια Γράμματα ἐπὶ τῷ Πάσχα 123. — Μακ. Πατριάρχου Ἱεροσολύμων κ. Βενεδίκτου, Ἑόρτιον Γράμμα ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τοῦ Πάσχα 146. — Μακ. Πατριάρχου Ῥωσίας κ. Ἀλεξίου, Ἑόρτιον Γράμμα ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τοῦ Πάσχα 147. — Μακ. Πατριάρχου Σερβίας κ. Γερμανοῦ, Ἑόρτιον Γράμμα ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τοῦ Πάσχα 147. — Παν. Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Ἀθηναγόρου, Ἑόρτιον Γράμμα ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τοῦ Πάσχα 161. — Μακ. Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας κ. Χριστοφόρου, Ἑόρτιον Γράμμα ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τοῦ Πάσχα 161. — Μακ. Πατριάρχου Ἀντιοχείας κ. Θεοδοσίου, Ἑόρτιον Γράμμα ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τοῦ Πάσχα 162. — Μακ. Πατριάρχου Ἱεροσολύμων κ. Βενεδίκτου, Ἑόρτιον Γράμμα ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τοῦ Πάσχα 162. — Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου κ. Μακάριου τοῦ Δήμου Φιλιατῶν καὶ 4) τοῦ Ἁγίου Νικολάου τοῦ χωρίου Ἄνω Ζαλόγγου τῆς Κοινότητος Ζαλόγγου, ἵνα ὑποβάλωσιν ἡμῖν ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας εἰς τὸ Περιοδικὸν «Ἐκκλησία» σχετικὴν αἴτησιν μετὰ τῶν ἀπαιτουμένων δικαιολογητικῶν, προκειμένων να προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν τῶν ὑποψηφίων ἱερέων πρὸς πλήρωσιν τῶν ἀνωτέρω Ἐφημεριακῶν θέσεων.

Ἐν Παραμυθίᾳ τῇ 20 Νοεμβρίου 1961.

† Ὁ Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου Τίτος

Ἱερά Μητρόπολις Ναυπακτίας καὶ Εὐρυτανίας

Προκειμένου να πληρωθοῦν αἱ θέσεις τακτικοῦ Ἐφημεριῶν ἱερέων ἐνοριακῶν Ναῶν 1) «Ἁγίου Δημητρίου» τῆς ἐνορίας Ἁγίου Δημητρίου Ναυπακτίας, 2) «Ἁγίου Νικόλαου» τῆς ἐνορίας Πέρκου-Ναυπακτίας, 3) «Ἁγίου Ἀθανασίου» τῆς ἐνορίας Παλαισχωρακίου-Ναυπακτίας, καλούμεν τοὺς βουλομένους να καταλάβωσι τὰς θέσεις ταύτας, ὅπως ὑποβάλωσιν ἡμῖν ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζόμενα πιστοποιητικά.

Ἐν Ναυπάκτῳ τῇ 22α Νοεμβρίου 1961.

† Ὁ Ναυπακτίας καὶ Εὐρυτανίας Δαμασκηνὸς

Ἱερά Μητρόπολις Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως

Ἐχόντες ὑπ' ὄψει τὰ ἀρθρα 46, 47 καὶ 48 τοῦ Α.Ν. 2200/40 «Περὶ ἱερέων Ναῶν καὶ Ἐφημεριῶν», προκειμένου να προβῶμεν εἰς τὴν πλήρωσιν τῶν κάτωθι κενῶν ἐφημεριακῶν θέσεων 1) Ἁγίου Γεωργίου Καμενίτης-Γορτυνίας, 2) Ἁγίας Τριάδος Ἀπόσκιας, Κοινότητος Βελιμαχίου-Γορτυνίας, 3) Ἁγίου Βασιλείου καὶ Ἁγίου Δημητρίου Βάχλιας Γορτυνίας καὶ 4) Ἁγίου Γεωργίου Χωρείου καὶ Ἁγίου Δημητρίου Ἀπιδίτης-Μεγαλοπόλεως, καλούμεν ἅπαντας τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζόμενα, πρὸς κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν ἐφημεριακῶν θέσεων, προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας ὑποβάλωσιν ἡμῖν τὰ νόμιμα καὶ κανονικὰ πιστοποιητικά, ἵνα προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων.

Ἐν Δημητσάνῃ τῇ 24η Νοεμβρίου 1961.

† Ὁ Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως Εὐστάθιος

καρίου, Ἑόρτιον Γράμμα ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τοῦ Πάσχα 162. — Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Θεοκλήτου, Ἐπικήδειος Λόγος εἰς τὸν Μητροπολίτην Μεσσηνίας κυρὸν Χρυσόστομον 163. — Ἡ ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀνακήρυξις νέων ἁγίων 255. — Τὸ Μήνυμα τοῦ Πανορθόδοξου Συνεδρίου τῆς Ῥόδου 369. — Μητροπολίτου Σάμου κ. Εἰρηναίου, Ἡ Πανορθόδοξος Διάσκεψις τῆς Ῥόδου 370. — Ἰωάννου Καρμίρη, Προσφωνήσις πρὸς τὰ μέλη τῆς Πανορθόδοξου Διασκεψέως τῆς Ῥόδου κατὰ τὸ πρὸς τιμὴν αὐτῶν δοθὲν ὑπὸ τῆς Σχολῆς Δεῖπνον τῇ 3ῃ Ὀκτωβρίου 1961. — Ἡ ἐπίσκεψις τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως τῆς Τορο-Ουγκάντας εἰς τὰ ἰδρύματα τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας 398. —

ΠΟΙΜΑΝΤΟΡΙΚΑ

Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Θεοκλήτου, Ποιμαντορικὴ Ἐγκύκλιος ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς τοῦ Χριστοῦ Γενήσεως 4. — Τοῦ αὐτοῦ, Ῥαδιοφωνικὸν μήνυμα ἐπὶ τῷ Νέῳ Ἐτει 1961, σελ. 6. — Τὸ Β' Ἱερατικὸν Συνέδριον τοῦ ἱεροῦ κλήρου τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν 44. — Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Θεοκλήτου, Πασχάλιος. Ποιμαντορικὴ Ἐγκύκλιος 145.

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Θεοδοσίου Κ. Σπεράντσα, Ἐκφράζουν τὴν διαμαρτυρίαν μας 25. — Μητροπολίτου Σάμου κ. Εἰρηναίου, Ὁ Χριστιανισμὸς, ἐκπολιτιστικὴ πορεία τῶν ἔθνων 42. — Θεοδοσίου Κ. Σπεράντσα, Ἀποτελεῖ ἐντροπήν 66. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἄς προσέξωμεν 81. — Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ μεγαλύτερος κίνδυνος 105. — Τοῦ αὐτοῦ, Μόνον ὁ Χριστὸς 121. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἄς τὸ ἐνοησώμεν καλῶς 177. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἄς μὴ πλανᾶται 197. — Τοῦ αὐτοῦ, Παραλλήλως καὶ ἡ θρησκευτικὴ διαπαιδαγώγησις 213. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἄς γίνῃ συνειδητὸν 233. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἀποτελεῖ ἔγκλημα 253. — Τοῦ αὐτοῦ, Τὸ θαῦμα τῆς θείας Μεταμορφώσεως 273. — Τοῦ αὐτοῦ, Νὰ τεθῆ εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν 305. — Τοῦ αὐτοῦ, Χαιρετίζομεν ὡς ἐλπιδοφόρους ἀνοίξεις 325. — Τοῦ αὐτοῦ, Παρεθεωρήθη δυστυχῶς ὀλοσχερῶς 345. — Τοῦ αὐτοῦ, Θέλομεν νὰ πιστεύωμεν, ὄχι 393. — Τοῦ αὐτοῦ, Εἴμεθα βέβαιοι 413. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἰδοὺ νέος παγκόσμιος ρόλος 433. — Τοῦ αὐτοῦ «Ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία» 454.

ΕΚΚΛΗΣΙΟΛΟΓΙΚΑ

Ἰωάννου Καρμίρη, Ἐκκλησία καὶ Πολιτεία κατὰ τοὺς Τρεῖς Ἱεράρχας 415.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ

Ἰωάννου Χρ. Κωνσταντινίδου, Ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὴν 35ετιάν 1923-1957, σελ. 17, 34, 56, 73, 95, 112, 137. — Μ. Πρωτοπρ. Κ. Μωραϊτάκη, Ὁ Ἀρχιμανδριτὴς Κύριλλος Γραμματικάκης 84. — Ἀρχιμ. Φιλαρέτου Βιτάλη, Κυκλοδοῖται Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχαι ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐξῆς 284, 315, 337, 351, 379, 400, 425, 445.

ΔΟΓΜΑΤΙΚΑ

Βασ. Μουστάκη, Ὁ προπρωτοκός ἀνθρώπος καὶ ἡ θεωρία τῆς ἐξελίξεως 282. — Ἰωάννου Καρμίρη, Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κατὰ τοὺς Τρεῖς Ἱεράρχας 435.

ΗΘΙΚΑ — ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

Ἐπισκόπου Μελῆς κ. Αἰμιλιανοῦ, Ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ μεταναστευτικὸν πρόβλημα 13, 31, 54, 67. — Μοναχοῦ Θεοκλήτου Διονυσιάτου, Αἱ προϋποθέσεις τοῦ Χριστοκεντρικοῦ μυστικισμοῦ 128. — Δημητρίου Φερούση, Ἐκκλησία καὶ Ψυχαγωγία 135. — Ἀρχιμ. Τίτου Κ. Καράντζαλη, Ἡ ἠθικὴ διδασκαλία τῶν μειζόνων προφητῶν 165. — Πρεσβυτέρου Ἐμμ. Βολουδάκη, Ψυχικὴ ὑγεία καὶ πνευματικὴ ζωὴ 169. — Σάββα Ἀγουρίδου, Ὁ Χριστιανισμὸς καὶ τὸ πνεῦμα 171.

νισμός και ἡ τεχνικὴ πρόοδος 182, 200, 221, 266. — Δημητρίου Φερούση, Ἐκκλησία και Τύπος 205. — Ἀρχιμ. Θεοκλήτου Φιλιππαίου, Ἡ Ἐκκλησία ἐναντι τῆς σημερινῆς ἠθικῆς καταστάσεως 218. — Π. Μπρατσιώτου, Ὁ θεσμός τῆς διακονίας ἐν τῇ σημερινῇ κοινωνίᾳ 257. — Εὐαγγ. Θεοδώρου, Τὸ ὀρθόδοξον ἦθος 334.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ

Ἐπισκόπου Θαυμακοῦ κ. Χρυσοστόμου, Τὸ ἔλαιον ἐξ ἐπόψεως τελετουργικῆς 15, 29, 50. Ἰ. Μ. Φουντούλη, Παρατηρήσεις τοῦ Κωνσταντίνου Μ. Καλλινίκου ἐπὶ τῶν Ψαλικῶν και Παροιμιακῶν ἀναγνωσμάτων 69, 90. — Μοναχοῦ Θεοκλήτου Διονυσιάτου, Μία συνταρακτικὴ τριλογία 198. — Χρυσοστόμου Ἰ. Νεαμονιτάκη, Ἡ ἱερότης τοῦ περιβόλου τῶν ἱερῶν ναῶν 460.

ΟΜΙΛΗΤΙΚΑ

Ἀρχιμ. Φιλαρέτου Βιτάλη, Ἐγκωμιστικὸς Λόγος εἰς τὸν ἱερομάρτυρα Χαράλαμπην 93. — Ἀρχιμ. Εὐθυμίου Ἐλευθεριάδου, Ἡ θεολογία τοῦ Σταυρικοῦ Θανάτου τοῦ Χριστοῦ 107. — Μητροπολίτου Μαρωνείας κ. Τιμοθέου, Ἡ προσευχὴ και ἡ νεότης 126. — Τάσου Γριτσοπούλου, Γρηγορίου Ε' Ἐγκώμιον 151. — Σεβ. Μητροπ. Ἐδέσσης και Πέλλης κ. Διονυσίου, Λόγος εἰς τὰ ἀποκαλυπτήρια τῆς προτομῆς τοῦ ἱερέως Γεωργ. Σκρέκα 258. — Θεοφ. Ἐπισκόπου Κερνίτσης κ. Χρυσοστόμου, Λόγος τὸν Ἀπόστολον Παῦλον κατὰ τὸν ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου εἰς πανηγυρικὸν Ἑσπερινὸν τῆς 29ης Ἰουνίου 1961, σελ. 260.

ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΑ

Ἀρχιμ. Π. Πολυμεροπούλου, Ὁ χριστοκεντρικὸς, ἐκκλησιαστικὸς και λειτουργικὸς χαρακτήρ τοῦ ἰδεώδους τῆς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς μορφώσεως και ἀγωγῆς 87, 109, 131, 149. — Τὸ Φροντιστήριον ὑποψηφίων Κατηχητῶν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας 179. Κωστὴ Μπαστιᾶ, Ἀπαραίτητος συμμετοχὴ 237. — Πρωτοσ. Χρυσοστόμου Γιαλούρη, Οἱ Κατηχηταὶ — Ψυχοπλάσται και Ἐθναπόστολοι 346.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ

Εὐαγγέλου Θεοδώρου, Ἡ φιλοσοφία τῶν ἀξιών 184, 202. — Τοῦ αὐτοῦ, Τὸ τέλειον θρησκευτικὸν ἰδεῶδες 311. —

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἀνδρέου Φυτράκη, Τὸ ἔργον τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ ἔτος 1960, σελ. 275, 307, 327.

ΟΙΚΟΜΕΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Κωνστ. Τσιροπούλου, Τὸ καθῆκον τοῦ «Εὐαγγελισμοῦ» 133. — Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς κ. Ἰακώβου, Ἡ μεγάλη ὑπόθεσις 148. — Κωνστ. Τσιροπούλου, Τὰ προβλήματα τῆς εὐρωπαϊκῆς νεότητος 153. — Μάρκου Σιώτου, Ἡ Οἰκουμενικὴ κίνησις και τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν 331, 348, 375. Ἐκθεσις τῆς Ἑλληνικῆς Ἀντιπροσωπείας περὶ τοῦ Συνεδρίου Μεταναστεύσεως 354, 382, 403, 420, 442.

ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑ — ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΑ

Φωτίου Κόντογλου, Ἡ ἀπελπισία τοῦ θανάτου εἰς τὴν θρησκευτικὴν ζωγραφικὴν τῆς Δύσεως και ἡ εἰρηνόχυτος και πλήρης ἐλπίδος ὀρθόδοξος εἰκονογραφία 288

ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑΤΑ

Α. Χ. Δ., Ἡ εἰς Ἁγίους Τόπους ἱερὰ ἀποδημία ἐπὶ τῷ Ἀγίῳ Πάσχα 187. — Τὸ Προσκύνημα τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης εἰς τοὺς Ἁγίους Τόπους 207, 223. — Εἰς προσκύνησιν τῆς ἱερᾶς κατακόμβης τῆς Μήλου 238.

ΜΕΓΑΛΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΕΣ

Ἀρχιμ. Εὐθυμίου Ἐλευθεριάδου, Ὁ ὅσιος Ἰάκωβος ὁ Νισίβεος ὁ θαυματουργός, ὁ ἐπονομαζόμενος σοφός 240. — Θεοφ. Ἐπισκόπου Θαυμακοῦ κ. Χρυσοστόμου, Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης ὁ Παλαμᾶς 394. — Ἀρχιμ. Εὐθυμίου Ἐλευθεριάδου, Ἅγ. Νικόλαος Μύρων, ὁ θαυματουργός 438.

ΔΙΑΦΟΡΑ

Μάρκου Σιώτου, Τὰ ἐξωκκλήσια τῆς νήσου Τήνου 234, 262. — Ἐκθεσις Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς Πανελληνίου ἐράνου τοῦ Παναγίου Τάφου 243. — Πέτρου Γλέζου, Ἡ Χριστιανικὴ Γραμματεία 281. — Ἀρχιμ. Γαβριήλ, Καθηγουμένου, Ἡ χιλιετηρὶς τοῦ Ἀγιορειτικοῦ Μοναχισμοῦ 283. — Ἡ ἐκπαιδευτικὴ ἐκδρομὴ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν εἰς Βόρειον Ἑλλάδα 293. — Κωνστ. Μητροπούλου, Ἐπὶ τὰς πηγὰς 362. — Ἀπονομὴ τιμητικοῦ χρυσοῦ μεταλλίου πρὸς τὸν βυζαντινὸν ἀγιογράφον κ. Κόντογλου 441. — Ἀρχιμ. Εὐθυμίου Ἐλευθεριάδου, Ἐκ τῆς ἱερᾶς Ὑμνολογίας. Εἰς τὴν κατὰ σάρκα Γέννησιν τοῦ Κ. ἡ. Ἰ. Χριστοῦ 456. — Ν. Τρομπέτσκοϊ, Ἡ οὐσία τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς 457.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

«Κρατύνει τὴν κοινὴν ὀρθόδοξον πίστιν». Νέος Κρίκος. Προσιπάθεια πρὸς μίμησιν. Ὅδηγεῖ εἰς ἐμβάθυνσιν 20. — Νὰ πρασλάβουν χαρακτήρα πανελληνίου συναγεμίου. Δίσκοι με βυζαντινοὺς ὕμνους. Τὸ βαθύτερον περιεχόμενον. Ὀρθοδοξία και Ἑλλάς 21. — Ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία. Ἐλλογος και δεδικοιολογημένη. Ἡ ἀκτινοβολία τῆς Ὀρθοδοξίας. Διαστρεβλώσων τὴν ἀλήθειαν. Ἐκφράζει τὴν ἀπορίαν τῆς 36. — Εὐχάριστον και δυσάρεστον. Καὶ φωτογραφία! «Τὶ ἐπιδιώκει;» 37. — Ὁ ἔρανος ὑπὲρ τοῦ Παναγίου Τάφου. Ὡραία χειρονομία. Οὐδὲλως γίνεται εὐρέως γνωστὴ 59. — Καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς κομμουνιστικαῖς χώραις. Θὰ ἀπετέλει ἄριστον προσανατολισμόν. «Νὰ διαφωτίξῃ και ὄχι νὰ συσκοτίξῃ». Ἀδιάσειστα ἱστορικὰ γεγονότα 60. — Συχνάκις κατολισθαίνει. Συκοφαντικὸς ἰσχυρισμός 61. — Νέον σπουδαῖον σταθμόν. Ἀληθὲς κόσμημα. Ἀρίστη πρότασις 76. — Ἀνησυχητικὸν σύμπτωμα. Λίαν εὐχάριστος. Ἰωακείμ ὁ Πάριος. Ὁ λουὲν και περισσότερον 77. — Κατὰ τὸ τρέχον ἔτος. Σπουδαιότατον ἔργον 99. — Νέα συμβολή. Ἐπαναφορὰ τῆς νεολαίας μας... Τὸ παράδειγμα τὸν ἐνηλίκων. Δριμὺν κατηγορητήριον 100. — «Εὐθύνη». «Σκαπάνη». Εὐόκωνοι ἐκδηλώσεις 101. — Ἡ Μήτηρ τοῦ Λυτρωτοῦ. Τὸ καθῆκον ἡμῶν. Παραμένει πάμφωτον και ἀγνὸν 115. — Ὡραία και ὀφελίμος συνεργασία. Λαμπρὰ ἐπετηρὶς. «Διαγορεύει τῷ λαῷ τὰ πρακτέα». Ἄξια θερμῆς συμπαραστάσεως 116. — Ἀνάγκη δρακοντεῖων μέτρων 117. — Ἡ ἑορτὴ τῶν ἑορτῶν. Θὰ ἦτο πληρεστέρα. Νικόλαος Λούβρις (†) 139. — Ἐκκλησία και ὁμορφία». Βαρεῖας ὑποχρεώσεσι. Εἰς μνημόσυνον. Νέαν σηματικὴν ὑπηρεσίαν 140. — Τὸ ἔργον τῆς Ἰ. Ἐξομολογησεως. Λαμπρὰ δρᾶσις 154. — Ἰδρυμα Ἀφρικανοασιατικῶν Μελετῶν. Ἡ λειτουργικὴ ζωὴ 155. — «Κατέστησας αὐτὸν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου». Εὐλογος ἡ γενικὴ ἱκανοποίησις. Θὰ ἡλλασσον γνώμην. Εἶναι λυπηρὸν 156. — Ἦτο ἐπιβεβλημένη 157. — Θεμελιωδέστατα διαφοραὶ. Ἐπὶ τῇ «ἡμέρᾳ τῆς Μητέρας». Ἀνακαινιστικὴ πορεία 171. — Ὀρθότατον σημεῖωμα. Ἐλπιδοφόρο ἐκδηλώσεσι. Περί μίαν συζήτησιν 172. — Κακὴ παράδοσις 173. — Ὁ Αἰτωλίας και Ἀκαρνανίας ἱερόθεος (†). Ἡ Ἀνάληψις τοῦ Κυρίου. Ἐν τῶν σπουδαιότερων συμβάντων. Ἀξιεπίαιος ἀπολογισμός 189. — «Ὁ φονεύσει». Χριστιανισμός και Τεχνικὴ Πρόοδος. Προβολὴ τῆς Ὀρθοδοξίας 190. — «Γνώσεθε τὴν ἀλήθειαν». Προφανεῖς ἀντινομία και ἀντιφάσεις 191. — Ἡ Διορθόδοξος Θ. Λειτουργία. «Χρυσὴ ἔλπις». Ἐνισχύονται πνευματικῶς. Εὐγενῆς χειρονομία 209. — Ἀξιεπίαιος ἀπόφασις. «Ἡ εὐτυχισμένη οἰκογένεια». «Κυμέλη» 210. — Πρέπει να προγραμματισθῇ ἡ μελέτη τῶν προβλημάτων 225. — Ἡ ἱερὰ παραδοσις. Ἡ Ὀρθόδοξος Θ. Λειτουργία. Ἡ Ὀρθοδοξία ἐν Οὐγκάντα. Ἀξιεπίαιος προσπάθεια 226. — Ἐλιβεραὶ διαπιστώσεσι. Ποῦ πηγαίνομεν; Οἱ ἐν τῷ ναῷ ἀναγνώσται 227. — Θὰ εἶναι ὑποπτον. Πανελλήνιον προσκύνημα 246. — Ἀνάγκη ἐκπαιδεύσεως ἐκκλησιαστικῶν ξεναγῶν. Μεγάλα προσωπικότητες. Τὸ πρῶτον σημαντικὸν βῆμα. Ἡ καλυτέρα θεμελίωσις 247. — Κύμα ἀθέτας. Ἀνάγκη δραστηρικῆς ἐπεμβάσεως 248. — Ὁ Ἅγιος Κοσμάς ὁ Αἰτωλός. Ὁ ἄγ. Νεκτάριος. Τὸ ζήτημα τῆς ἐνόητος τῆς Εὐρώπης. Εὐγενῆς δωρεὰ 258. — Ἄγνοοῦν στοιχειώδεις ἀληθείας; Κέντρα πνευματικῆς ἀναζωπυρήσεως. Περιγραφή ἑλλ. χειρογράφων. Εἶναι ἡ θεμελίωσις 269. — Αἱ προσευχαὶ μας πρὸς τὴν Παναγίαν. Διδακτικωτάτη ἐκδρομὴ. Ἀπαιτεῖται γενικὴ κινητοποίηση. Ἡ ἐν Ἀγίῳ Ὀρει

πνευματική ζωή 296. — Εὐστοχοὶ καὶ ὄρθαι προτάσεις. «Ἀρχιμανδρίτης Καλλίνικος Σταματιάδης, ὁ Θάσιος». «Θρησκευτική καὶ Ἠθική Ἐγκυκλοπαίδεια» 297. — Τὸ ἔργον τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας. Ἐξ ἀφορμῆς τῶν σημειωθεισῶν ἀταξιῶν. «Ἴδρυμα Εὐγενίδου» 318. — Διεθνῆς κατασκήνωσις. Συνέδριον κοινωνικῶν λειτουργῶν. Ἀπαιτεῖται ἀγρυπνός φροντίς 319. — Ἐκλεκτὴ πνευματικὴ τροφή. Εὐχάριστος, ἀλλὰ καὶ θλιβερόν. «Γυμναστικός σεληνιασμός» 320. — «Φροντιστήριον Κατηχητικῶν Στελεχῶν». Ἡ Ἐκκλησία τῆς Οὐγκάντα. Ὁρθόδοξος ἀφρικανὸς ἱερεὺς 340. — Ἡ ὀργάνωσις τῶν ἐνοριῶν. Ὁρθῶς τονίζει. Ἀρίστη συμβολή. «Οφείλονται εἰς τὴν ἔλλειψιν ὀργανώσεως 341. — «Ἄλλως θὰ ὀδηγηθοῦν εἰς τὸν μαρasmus». «Ἀξίζει νὰ προκαλέσῃ τὴν προσοχὴν» 342. — Ἡ Πανορθόδοξος Διάσκεψις τῆς Ῥόδου. Τὸ καθήκον τῶν ὁμογενῶν τῆς Ἀμερικῆς. «Δὸς αὐτοῖς πνεῦμα σοφίας». «Διδασκαλίαι τῆς τέχνης τῆς ζωῆς» 363. — Τὸ πρόβλημα τῆς μεταναστεύσεως. Θὰ ἦτο πολὺ πληρεστέρα. Ἀποτελεῖ πρόκλησιν. Ἀριστον φυτώριον 364. — Τὸ πρὸς τὸν Ὁρθόδοξον κόσμον μήνυμα. Ἡ ἀσθένεια τοῦ Μακαριωτάτου 387. — Τὰ Κατηχητικὰ Βοηθήματα. Ἐτόνωσαν τὴν πεποίθησιν αὐτῶν. Τὸ πρόβλημα τῆς ποιότητος τῆς Πολιτείας. Ἡ «ἡμέρα τοῦ παιδιοῦ» 388. — Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία καὶ παιδία. Ἐπιβάλλεται νὰ δείξουν ἀσθηρότητα. Πνευματικὸς δαλτωνισμὸς 389. — Ἄς καταβάλλουν πᾶσαν προσπάθειαν. Ἐπὶ τῇ συμπληρώσει πενήκοντα ἐτῶν 407. — Θέλει «ἄρτον ζωῆς». Θὰ ἦτο ὠφέλιμος. Ἐπὶ τῇ «Ἐβδομάδι ὑπὲρ τῆς Χριστιανικῆς Ἀνατολῆς». Ἀνάγκη προτύπου καὶ ὑποδειγμάτων 408. — «Οὐ λόγῳ μόνον διδάσκει, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ». «Οἱ φίλοι τοῦ ἱερέως τοῦ χωριοῦ» 409. — Ἄς εὐχρησθῶμεν ὀλοψύχως. Ζῶντα πρότυπα 427. — «Ποιμαντικὴ Δημοσιογραφία». Θλιβερόν φαινόμενον 328. — Οὐδόλως εἶναι εὐκαταφρόνητοι. Εἶναι τελείως ἄδικοι. Προσελκύει τὰ βλέμματα τῶν ξένων 429. — Ὠραία δραστηριότης 430. — Ἐπὶ τῇ συμπληρώσει ἐξήκοντα ἐτῶν. Αποκαλυπτικὴ τιμητικὴ διάκρισις. «Ἐκ τῆς Νεοελληνικῆς Θεολογίας». Ὡς αἱ διψῶσαι ἔλαφοι 448. — Πρέπει σοβαρῶς νὰ ἀσχοληθοῦν. «Τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα εἰς τὴν Δύσιν». Ἡ μελέτη τῶν ἔργων τῆς χριστιανικῆς βυζαντινῆς τέχνης. Ὁ Μασσωνισμὸς 449. — Εἰς τὸ πηδάλιον τῆς Ἐκκλησίας. Νὰ συνεισφέρῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερα. Δύναται νὰ συντελέσῃ. Ἀπομάκρυνσις ἐκ τῆς ψευδαισθησεως. 462. — «Τὰ παιδικὰ Χριστούγεννα». Ὀλοῦν καὶ περισσότερα. Σημαντικαὶ πρόοδοι. Ὁ «ἄγνωστος ἱερεὺς» καὶ ὁ «ἄγνωστος διδάσκαλος» 463. — Ἐχομεν; Ἀποσταλινοποίησις 464.

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ

Μητροπολίτης Κορυθαῖς Εὐλόγιος Κουρίλας (†) 206. — Ὁ πρ. Σύρου Τήνου, Ἄνδρου κ.λ.π. Φιλάρετος (†) 4249.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἐκκλησία Ἑλλάδος: Ἱερά Σύνοδος: 22, 38, 61, 78, 102, 117, 141, 173, 191, 192, 210, 228, 249, 270, 298, 320, 342, 365, 390, 409, 430, 450, 464.

Ἱερά Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν: 22, 38, 62, 78, 102, 117, 142, 157, 173, 193, 210, 228, 250, 270, 299, 321, 343, 366, 410, 430, 450, 465.

Ἱεραὶ Μητροπόλεις: Τριφυλίας καὶ Ὀλυμπίας 38. — Τρίκκης καὶ Σταγῶν 39. — Σερβίων καὶ Κοζάνης 118. — Κίτρους 118. — Δημητριάδος 118. — Ἠλείας 144. — Ἐδέσσης καὶ Πέλλης 157, 175. — Ἐλασσόνος 157. — Θεσσαλονίκης 158, 174, 430. — Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης 228, 300. — Μηθύμνης 367. Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου 175, 270. — Μυτιλήνης 193. — Σισανίου καὶ Σιατίστης 194, 431. — Μαντινείας καὶ Κυουριάς 465

Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον: 103, 300. Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας 158, 271. Πατριαρχεῖον Ἱεροσολύμων: 23, 40, 301, 367. Ἐκκλησία Ῥωσίας: 39, 63, 103, 118, 158, 194, 229, 251, 302, 367, 451. Ἐκκλησία Σερβίας: 78, 195, 229, 302, 322, 343, 411, 451.

Ἐκκλησία Ρουμανίας: 195. Ἐκκλησία Βουλγαρίας: 195, 229, 302, 322. Ἐκκλησία Πολωνίας: 119, 230. Ἐκκλησία Τσεχοσλοβακίας: 79.

Ῥωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία: 79, 119, 159, 251, 344.

Οἰκουμενικὴ Κίνησις: 251, 322.

Ἐπιστολαὶ πρὸς τὴν «Ἐκκλησίαν»: 24. Προκηρύξεις ἐκλογῆς ἱερέων: 24, 39, 64, 79, 103, 119, 144, 159, 176, 196, 212, 230, 251, 272, 303, 323, 344, 368, 291, 412, 431, 451, 465.

Βιβλιοκρισία: 38.

Βιβλιογραφία: 64, 80, 120, 160, 231, 323, 392, 412, 432.

ΕΙΚΟΝΕΣ — ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΙ

Ὁ Μακ. Πατριάρχης Μόσχας κ. Ἀλέξιος καὶ ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν κ. Θεόκλητος καὶ ἄλλοι ῥώσοι καὶ Ἕλληες κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ εἰς τὸ ἀεροδρόμιον τοῦ Ἑλληνικοῦ 7. — Ὁ Μακ. Πατριάρχης Μόσχας κ. Ἀλέξιος καὶ ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν κ. Θεόκλητος 9. — Ὁ Μακ. Πατριάρχης Μόσχας κ. Ἀλέξιος καὶ ἄλλα μέλη τῆς συνοδείας του μετὰ μελῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας 11. — Ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Θεόκλητος κηρύσσων τὴν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Β' Ἱερατικοῦ Συνεδρίου 45. — Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν κ. Θεόκλητος μετὰ τῶν μετασχόντων τοῦ Β' Ἱερατικοῦ Συνεδρίου 47. — Ὁ Ἀναστάς Κύριος 121. — Ὁ Μητροπολίτης Μεσσηνίας Χρυσόστομος Δασκαλάκης (†) 163. — Εἰς τὸ Φροντιστήριον ὑποψηφίων Κατηχητῶν 179. — Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς κατακόμβης Μήλου φωτιζόμενον 239. — Ψηφιδωτὸν τοῦ 14ου αἰῶνος ἐκ τοῦ ναοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων Θεσσαλονίκης 273. — Ἡ Σταύρωσις 288. — Ἡ Παναγία παρὰ τὸν Σταυρὸν 289. — Κεφαλὴ Ἐσταυρωμένου 290. — Σταύρωσις Μονῆς Δαφνίου 291. — Ἡ Γέννησις 453.

« ΕΚΚΛΗΣΙΑ »

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Ἀθηνῶν **ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ**

† Ὁ Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης **ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ**

† Ὁ Σισανίου καὶ Σιατίστης **ΠΟΥΚΑΡΠΟΣ**

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ Κ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

Ναῶν Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν:

Δρχ. 50, 75, 100 ἐτησίως.

Λοιπῶν Ναῶν Ἐπικρατείας: Δρχ. 30 ἐτησίως.

Ἐξωτερικοῦ: δολλάρια 3.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Θεοδοσίου Σπεράντσα, «Ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία».

Ἀρχμ. Εὐθυμίου Ἐλευθεριάδου, Ἐκ τῆς Ἱερᾶς Γυμναστικῆς. Εἰς τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ν. Τρουμπέσκοι, Ἡ οὐσία τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς.

Χρυσόστομου Ἱ. Νεαμονιτάκη, Ἡ ἱερότης τοῦ περιβόλου τῶν ἱερῶν ναῶν.

Παρατηρήσεων Στήλη.

Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικά.

Προκηρύξεις ἐκλογῆς ἱερέων.

Περιεχόμενα τοῦ Τόμου ΔΗ' τῆς «Ἐκκλησίας» (1961).